

КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

Дарагія суайчыннікі!

Ад усёй душы віншую вас з 65-й гадавінай Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Нам, сучаснікам, нават складана ўявіць радасць, захапленне і шчасце, якія прынесла першая мірная вясна. Але пасля таго, як мінулі гады, мы

можам ацаніць вялізны гістарычны сэнс гэтай падзеі. Дзесяцігоддзі міру ў Еўропе, свабода і незалежнасць многіх народаў — усё гэта было аплачана крывёй нашых бацькоў, дзядоў і прадзедаў, мільёнаў вядомых і безыменных герояў.

У жорсткіх бітвах на фронце, у партызанскіх атрадах і падполлі, у палях і на заводах наш народ аддаваў свае сілы дзеля адной мэты — выстаяць і перамагчы.

За Перамогу Беларусь заплаціла страшнай цаной. І таму памяць аб мінулым — свяшчэнная.

У цэнтры Мінска, у самым сэрцы нашай Радзімы, гарыць Вечны агонь, а ў сэрцы кожнага з нас ніколі не згасне ўдзячнасць жывым і паўшым воінам. І мы зноў і зноў паўтараем знаёмыя з дзяцінства словы — **НІХТО НЕ ЗАБЫТЫ І НІШТО НЕ ЗАБЫТА.**

Паважаныя ветэраны! Вам мы абавязаны ўсім — жыццём, свабодай, шчасцем нашых дзяцей. Нізкі паклон вам! Жывіце доўга, застаючыся для нас прыкладам гонару і мужнасці. Мы, спадчыннікі пакалення пераможцаў, абяцаем быць дастойнымі таго, каб ісці з вамі ў адным страі.

У гэтае светлае свята сардэчна жадаю вам, дарагія землякі, і вашым блізкім шчасця, міру, добра!

З Днём Вялікай Перамогі!

Прэзідэнт
Рэспублікі Беларусь
Аляксандр ЛУКАШЭНКА

Фота Юрыя ІВАНОВА

65 гадоў Перамогі

"ВЕЧНАСЦЮ

ВЕЧНЫ

АГОНЬ

ПАЛЫХАЕ..."

Парад у гонар Перамогі

У час рэпетыцыі парада, які адбудзецца 9 мая 2010 г.

На здымку злева — адзін з момантаў рэпетыцыі ўрачыстага парада, прымеркаванага да 65-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Ён — нібы працяг таго векапомнага апафеозу святкавання юбілейнай даты — Дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, таго грандыёзнага дзейства, якое адбылося 3 ліпеня мінулага года ля стэлы "Мінск — горад-герой". І сёлета, 9 мая, ганаровымі гасцямі Вялікага свята Перамогі ў нашай сталіцы стануць сівыя ветэраны, якія здзейснілі неўміручы Подзвіг у імя жыцця. Пра яго палымяна гаварыў у час свайго выступлення на Урачыстым сходзе ў Палацы Рэспублікі 7 мая Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка.

Мы помнім і шануем кожнага салдата той вайны!..

Фота БелТА (Віктара ТАЛОЧКІ і з архіва "Культуры")

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь, Вярхоўны галоўнакамандуючы Узброеных Сіл краіны Аляксандр Лукашэнка на парадзе ў гонар 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 3 ліпеня 2009 г.

"Беларусь — гэта ўсе мы разам"

7 мая з удзелам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка адбылося ўскладанне вяноў да помніка Перамогі ў сэрцы беларускай сталіцы.

Урачыстасці на мінскай Плошчы Перамогі, як і ў кожным кутку нашай Радзімы, асвечаны нацыянальнымі сімваламі Беларусі — Дзяржаўным гербам і Дзяржаўным сцягам. Сёлета Дзень Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга супаў з 65-годдзем Вялікай Перамогі. На гэта звярнуў увагу ў сваім віншаванні Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь.

У віншаванні, у прыватнасці, гаворыцца:

"Наш герб упрыгожваець квітнеючыя канюшына і лён, а таксама хлебнае калоссе. Сяг спалучае зялёны колер жыцця з чырвоным колерам свабоды і вялікіх ахвяр, прынесеных продкамі ў барацьбе за незалежнасць.

Дзяржаўныя сімвалы аб'ядноўваюць нас у самыя важныя моманты ў лёсе Айчыны — ад нацыянальных святаў да спартыўных перамог. І ў які куток свету не закінуў бы лёс, яны заўжды нагадваюць нам пра дом, даюць магчымасць адчуць, што Беларусь — гэта ўсе мы разам.

Дык давайце заўжды памятаць, што патрыятызм і адданасць Радзіме пачынаюцца з павагі і любові да герба і сцяга сваёй краіны".

Удзельнікам фінальных мерапрыемстваў Рэспубліканскага конкурсу маладых талентаў "Зорка ўзышла над Беларуссю"

Дарагія сябры!

Шчыра віншую вас з паспяховым завяршэннем Рэспубліканскага конкурсу маладых талентаў "Зорка ўзышла над Беларуссю".

У нашай краіне вялікае значэнне надаецца выяўленню, развіццю і падтрымцы творчай моладзі. Палітыка дзяржавы накіравана на тое, каб адораныя прадстаўнікі новых пакаленняў раскрыліся як асобы, змаглі рэалізаваць свае ідэі, захавалі і прадоўжылі нацыянальныя культурныя традыцыі.

Ваш конкурс служыць пацвярджэннем гэтаму. Ён стаў адметнай з'явай у жыцці грамадства. На працягу некалькіх месяцаў навучэнцы, студэнты і маладыя дзеячы мастацтва з розных куткоў рэспублікі спаборнічалі за званне лаўрэатаў, знаходзілі сяброў і пашыралі свае творчыя гарызонты. Пад час конкурсу адкрыліся імёны зорак, якія хутка зазвзяюць на культурным небасхіле і папоўняць духоўную скарбонку краіны.

Няхай і надалей у Беларусі квітнеюць маладыя таленты, праслаўляюць Радзіму ў свеце, прапагандуюць дабро і прыгажосць.

Жадаю вам невычэрпнага натхнення, настойлівасці ў дасягненні вяршыняў майстэрства, поспехаў у жыцці, шчасця і дабрабыту.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА
7 мая 2010 года

Фае філармоніі ўпрыгожылі банеры са здымкамі з адборачных тураў.

Зоркі ўзышлі!

3 самай раніцы 7 мая ў Белдзяржфілармоніі было надзвычай шматлюдна. Перад гала-канцэртамі лаўрэатаў Рэспубліканскага конкурсу маладых талентаў "Зорка ўзышла над Беларуссю", прысвечанага 65-годдзю Вялікай Перамогі, хваляваліся не толькі ўдзельнікі, але і арганізатары. Усё ж — першы выніковы гала-канцэрт першага конкурсу маладых талентаў, што праходзіў у такіх маштабах па ўсёй краіне. Адбываўся ён па ініцыятыве Кіраўніка нашай дзяржавы, Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнка. За некалькі гадзін да творчай справаздачы ў Вялікай зале вядучай канцэртнай установы рэспублікі карэспандэнт "К" апынуўся ў атмасферы, поўнай клопатаў і чакання свята.

"Мы столькі рэпэціравалі, што ўжо амаль не хвалюемся", — кажуць дзяўчаты з танцавальнага калектыву "Алеся", што прыехалі з Магілёва аднымі з першых. Яны нецярпліва чакалі за сцэнай, жадаючы хутчэй на яе выйсці, каб прызвычаіцца да пляцоўкі. Да іх вясёлага шчабятання далучыліся і першыя гукі цымбалаў, якія "спрабавалі" маладыя музыканты.

Крок на сцэну — і апынаешся пад зіхатлівым небасхілам... Сцэнаграфію спецыяльна для конкурсу распрацавала мастачка Вольга Грыцаева. Яна адзначае: "Ідэя нарадзілася вельмі хутка, і тое, што атрымалася, на мой погляд, вельмі пасуе такому маладзёжнаму конкурсу".

Гала-канцэрт конкурсу на сцэне Белдзяржфілармоніі.

Павел Латушка ў час узнагароджання лаўрэатаў конкурсу.

Сюрпрызы ўдзельнікаў спаборніцтва чакалі ўжо ў фае, дзе яны пабачылі фотопартрэты яшчэ з адборачных абласных тураў — на вялікіх каляровых банерах. Прынамсі, яны дазволілі прыгадаць усе крокі па "зорнай дарожцы" да фіналу. Дарэчы, узровень пераможцаў "Зоркі..." падкрэслівае і той красамойны факт, што некаторыя з іх запрошаны ў Палац Рэспублікі ў якасці ўдзельнікаў святковага канцэрта, прысвечанага 65-й гадавіне Перамогі.

...Відааператары расставілі шматлікія камеры, ужо адрэпэціраваны розныя варыянты асвятлення сцэны, усе куточки агледзелі пільным вокам арганізатары, і да фінальнага выступлення пачалі рыхтавацца маладыя выканаўцы. А незадоўга да гала-канцэрта прайшла прэс-канферэнцыя з удзелам членаў аргкамітэта і журы конкурсу, якую зладзіў Рэспубліканскі прэс-цэнтр творчага спаборніцтва, што функцыянуе на базе РВУ "Культура і мастацтва". Журналісты шматлікіх электронных і друкаваных СМІ задавалі пытанні аб ходзе правядзення конкурсу, яго самых запамінальных момантах. На прэс-канферэнцыі было падкрэслена, што Конкурс маладых талентаў стаў своеасаблівым маніторынгам. Інфармацыя, атрыманая ў выніку яго, дапаможа не толькі пры планаванні будучых падобных мерапрыемстваў. Самае галоўнае, было падкрэслена на прэс-канферэнцыі, — у Рэспубліцы Беларусь існуе добра развітая сістэма падрыхтоўкі творчай моладзі, і конкурс гэта пацвердзіў яшчэ раз.

Пасля адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароджання лаўрэатаў. Дыпламы ўладальнікам і прэміі ўручаў міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка. А затым — чаканы фінал на філарманічнай сцэне і, канешне ж, апладысменты патрабавальнай публікі. Яны засведчылі: зоркі маладосці і натхнення сапраўды ўзышлі над Беларуссю!

Фота Юрыя ІВАНОВА

У час прэс-канферэнцыі.

Апошнія штрыхі перад канцэртамі.

Канкурсанты выступалі ў суправаджэнні Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра імя І.Жыновіча.

4 мая, напярэдадні Дня друку, у Нацыянальным выставачным комплексе “БелЭКСПА” адкрылася XIV Міжнародная выстаўка “СМІ ў Беларусі” і Міжнародны спецыялізаваны салон “Кантэнт і камунікацыі”. Ва ўрачыстай цырымоніі прынялі ўдзел памочнік Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, начальнік Галоўнага ідэалагічнага ўпраўлення Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Усевалад Янчэўскі, які зачытаў прывітальны адрас ад Кіраўніка дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі гасцям і ўдзельнікам форуму, міністр інфармацыі краіны Алег Праляскоўскі, міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка, намеснік Дзяржаўнага сакратара — член Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Сяргей Шухно, кіраўнікі вядучых друкаваных і электронных СМІ, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны.

Мы шчыра віншваем і калег з “Народнай газеты”! Сёлета журы VI Нацыянальнага конкурсу друкаваных сродкаў масавай інфармацыі ў выніку доўгіх абмеркаванняў вырашыла прысудзіць і другі Гран-пры. Пра гэта стала вядома на цырымоніі ўганаравання лепшых з лепшых у друкаваных СМІ, якая адбылася ў зале дзяржаўных прыёмаў Палаца Рэспублікі.

Сімвалічна, што прэстыжнай узнагародай “Культура” ўганаравана ў намінацыі “Лепшы творчы праект рэспубліканскіх друкаваных СМІ, інфармацыйных агенцтваў” за праект “Дыміліся франтоў дарогі...” напярэдадні Дня Вялікай Перамогі.

Усяго ж “залатых” узнагарод Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ ў актыве Рэдакцыяна-выдавецкай установы “Культура і мастацтва” і яе творчых супрацоўнікаў цяпер ні многа ні мала, а — бліскучая пяцёрка!

Дадамо, што на ўдзел у сёлетнім, шостым па ліку, конкурсе журы атрымала больш за 250 заявак па 22 намінацыях.

Штогод задаешся пытаннем: што ж галоўнае ў працы такой маштабнай выстаўкі? Муціць, тое, што яна каторы год праходзіць у своеасаблівым і непаўторным “фармаце сярброўскіх сустрэч”. Таму, да сярброўскай сустрэчы на XV-й Міжнароднай!

Фота Юрыя ІВАНОВА і Андрэя СПРЫНЧАНА

Гран-пры газеты “Культура”.

Залаты тыдзень

Гран-пры атрымала “Культура”!

На ўрачыстай цырымоніі адкрыцця выстаўкі.

Якраз тэме 65-годдзя Вялікай Перамогі была прысвечана сёлетняя выстаўка, таму ганаровымі яе гасцямі сталі ветэраны. Гэткі ж кірунак афармлення экспазіцыі выбрала большасць экспанетаў. Менавіта таму перад наведвальнікамі павільёна паўсталі партызанская зямлянка, амуніцыя, тэхніка ваенных часоў і нават друкарскі станок.

Прыцягваю ўвагу глядачоў і стэнд газеты “Культура” і часопіса “Мастацтва”. У яго афармленні, сярод іншага, выкарыстана інсталяцыя паводле знакамітага нацюрморта Мая Данцыга “Аб Вялікай Айчыннай”. Тэме 65-годдзя Перамогі былі прысвечаны і іншыя дэталі аздобы стэнда, а таксама тыя сувеніры, што мы падрыхтавалі для гасцей форуму: стылізаваныя рэчмышкі.

Дарэчы, дзесяткі наведвальнікаў выстаўкі адразу звярчвалі да стэнда нашай Рэдакцыяна-выдавецкай установы і затрымліваліся там не на адну хвіліну і яшчэ па адной прычыне. Адразу прыцягва-

вобраз прападобнай Еўфрасінні Полацкай, Скарынавы кнігі плывуць па рацэ Часу на гэтай рабоце, што стваралася ў рэжыме “он-лайн” пад няспыннымі ўспышкамі фотаапаратаў цікаўных.

На ўваходзе ў павільён наведвальнікаў чакала фотавыстаўка “Пераможцы”.

Карціна “он-лайн” на нашым стэндзе.

ла ўвагу стварэнне карціны паметрам 1,5 на 3 метры, прысвечанай Культурнай сталіцы Беларусі-2010 — пракаветнаму Полацку. Працавала над ёй выпускніца Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, уладальніца II прэміі конкурсу “Зорка ўзыхля над Беларуссю” ў намінацыі “Жывапіс і графіка” Вольга Мельнік. Караблі з гарадскога герба, Сафійскі сабор,

Дадамо, што сёлета на выстаўцы працавалі таксама стэндзі гасцей з Расіі, Украіны, Кітая, Індыі, Ірана, Венесуэлы. Упершыню сваю экспазіцыю прадставіла Куба.

А ўжо ўвечары 5 мая — Дня друку — загалюкі інтэрнет-рэсурсаў паведамлялі: Гран-пры “Залатой Ліцеры” ўганараваны праект “Культуры”!..

Ганаровымі гасцямі выстаўкі сёлета сталі ветэраны Вялікай Айчыннай вайны. На стэндзе “Звязды”.

Журналісты СМІ на час форуму прымервалі форму ваенных гадоў.

“Дапісаць” клічнік

Пад час сустрэчы ў музеі.

5 мая ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка сустрэўся з ветэранамі вайны, прадстаўнікамі грамадскіх арганізацый і супрацоўнікамі музея.

У сваім прывітальным слове да прысутных у зале ветэранаў Павел Латушка зазначыў: “У гэтыя святочныя дні мы хачелі б выказаць вам словы вялікай удзячнасці за тое, што вы зрабілі для нас, сваіх нашчадкаў, для ўсяго таго пакалення, якое сёння жыве і будзе новаю Беларусь — моцную і незалежную дзяржаву. Мы можам ганарыцца тым, што сёння ўяўляе з сябе наша Радзіма, і гэты гонар у вялікай ступені звязаны са зробленым вамі для нашай беларускай зямлі і для ўсяго савецкага народа, які змагаўся ў тыя гады з фашызмам. У гэтыя дні мы жадаем вам здароўя, дабрабыту, шчасця, і вы можаце быць упэўнены, што малодзе пакаленне будзе захоўваць Памяць пра Вялікую Перамогу, і нікому не будзе дадзена права перапісаць нашу гісторыю”.

Пад час сустрэчы з міністрам культуры адбылося ўручэнне ветэранам Вялікай Айчыннай вайны каштоўных падарункаў, кветак і выданняў, падрыхтаваных музеем, а таксама ўзнагароджанне некаторых работнікаў установы нагруднымі знакамі Міністэрства “За ўклад у развіццё культуры Беларусі”.

Алесь Савіцкі, пісьменнік, ветэран Вялікай Айчыннай, нагадаў: “На абпаленай сцяне ў Брэсцкай крэпасці ёсць надпіс: “Умираю, но не сдаюся! Прощай, Родина”. Пасля апошняга слова клічнік — не завершаны, а толькі-толькі пачаты: у таго салдата перад

смерцю сілы не хапіла... Але ён пакінуў сваю мужнасць: за ягонаю спінай стаяла Радзіма, якую ён бараціў. І нашы святы абавязак сёння — “дапісаць” гэты клічнік да канца: павагай да ветэранаў, сваёй працай, справамі ў гонар і на карысць нашай дзяржавы”.

У час сустрэчы з боку ветэранаў прагучала прапанова аб наданні музею статусу нацыянальнага, на што міністр культуры адказаў наступнае: “Па даручэнні Урада, у сувязі са зваротам шэрагу ветэранскіх арганізацый нашай краіны, Міністэрства культуры вельмі ўважліва разгледзела гэтую прапанову на калегіі, і намі прынята рашэнне ўнес-

Удзельнік вайны, пісьменнік Алесь Савіцкі сустраўся з юнымі наведвальнікамі музея.

ці прапанову Кіраўніку дзяржавы аб наданні статусу “нацыянальны” Беларускаму дзяржаўнаму музею гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і Мемарыяльнаму комплексу “Брэсцкая крэпасць”: яны гэтае высокае званне заслужваюць”.

**Таццяна КОМАНОВА
Фота Юрыя ІВАНОВА**

Аверс і рэверс “Баграціёна”

Нацыянальны банк Рэспублікі Беларусь увёў у абарачэнне памятных манеты “1-ы Беларускі фронт. Ракасоўскі К.К.”, “2-і Беларускі фронт. Захараў Г.Ф.”, “3-і Беларускі фронт. Чарняхоўскі І.Д.”, “1-ы Прыбалтыйскі фронт. Баграмян І.Х.” серыі “Аперацыя “Баграціён”: сярэбраныя — наміналам 10 рублёў і медна-нікелевыя — наміналам 1 рубель.

Манеты маюць форму круга, з пярэдняга і адваротнага бакоў — выступаючы кант па акружнасці. Бакавая паверхня манет — рыфленая.

На пярэднім баку манет размешчаны: у цэнтры справа — рэльефная выява Дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь. Пад ёй — надпіс: “Рэспубліка Беларусь”, год чаканкі, злева ад герба — рэльефная выява манумента “Курган Славы” і надпіс: “Віцебск Магілёў Мінск Гродна Брэст”. Па крузе ў верхняй частцы пазначаны наміналы, а таксама змешчаны надпіс: “Аперацыя Баграціён”.

На рэверсе манет размешчаны: злева — рэльефныя выявы партрэтаў К.К. Ракасоўскага, Г.Ф. Захарава, І.Д. Чарняхоўскага, І.Х. Баграмяна на фоне карты бітваў, па крузе — надпіс з назвай фронту і прозвішчам яго галоўнакамандуючага.

Паводле паведамлення ўпраўлення інфармацыі Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь

На шчасце, засталіся матэрыяльныя сведчанні пра тую падзею — добрыя тры сотні дотаў ды іншых пабудов Полацкага ўмацаванага раёна савецкай абарончай лініі, якая сёння вядомая пад назвай “Лінія Сталіна”. Яны — “рэчавы доказ”, які абвергнуць, бадай, немагчыма. Іх мур, знявечаныя нямецкімі снарадамі (каб прарваць нашу абарону, праціўнік выкарыстоўваў нават адмысловыя гаўбіцы калібру 240 мм!), сведчаць пра тое, што “састарэлыя ўмацаванні” і сапраўды былі моцнай цвярдзінняй, здатнай на доўга спыніць фашысцкую армію.

...На гадзінніку — усяго 6.00, але наша машына ўжо імчыцца па віцебскай трасе. Даследчык фартыфікацыі Аляксандр Базарнаў, кампаньёнам якога стаў і карэспандэнт “К”, запланаваны на гэты дзень змястоўную праграму. І, як заўсёды бывае пад час палявых даследаванняў, нас будзе чакаць нямаля неспадзяванак. На жаль, не толькі прыемных.

Сёлетняя Культурная сталіца Беларусі заўсёды была ў цэнтры падзей айчыннай, ды і сусветнай, гісторыі. Прычым не толькі ў “сіваю даўніну”. Эпізод першага месяца Вялікай Айчыннай вайны, які займеў назву “Полацкая бітва”, сёння не “на слыху”. Некаторыя заходнія аўтары ўвогуле на надаюць яму асаблівай увагі, адным словам адзначаючы ў сваіх публікацыях, што “састарэлыя ўмацаванні” былі ўзяты войскамі вермахта за лічаныя гадзіны. І ўсё ж факты сведчаць пра іншае: падзеі тых дзён адбываліся ў сапраўднай “крэпасці Полацк”.

Брама УРа

Не даязджаючы да Полацка прыкладна 30 кіламетраў, збочваем на старую дарогу. Праязджаем міма адроджанага і музеефікаванага дота ля “мінскай трасы” і ўжо неўзабаве бачым такі самы дот — але без усялякіх прыкмет увагі. Хіба што мясцовая моладзь выкарыстоўвае яго ў якасці месца для адпачынку — з усімі зразумелымі наступствамі. Дот захаваны бадай ідэальна — ёсць нават браніраваныя амбразуры.

— Патлумачыць тое няцэпа, — кажа Аляксандр Базарнаў. — Гэта дот другой лініі абароны. Умацаванні першай лініі знішчаны ўшчэнт: для прарыву Полацкага УРа немцы сканцэнтравалі тут, каля вёскі Гомель, 37 артылерыйскіх батарэй. Да таго ж, дот месціцца побач з вёскай, і таму ён не быў зруйнаваны пад час акупацыі. Немцы не шкадавалі траты на тую ўмацавальную збудаванні, якія маглі б стаць карыснымі для партызанаў, але тут, мабыць, стаяў нямецкі гарнізон. Дарэчы, зараз пакажу вам адваротны прыклад...

Неўзабаве машына спыняецца. За акном — поле, праз якое вецца стужка дарогі, мост праз невялікую рачулку Ушача... Трохі наводдаль, паабпал гасцінца, — знявечаныя груды бетону, што калісьці былі дотамі.

— Вось характэрны прыклад унутранага выбуху, — тлумачыць Аляксандр Базарнаў, калі мы агледзелі абодва з іх. — Каб знішчыць гэтыя аб’екты, немцы не пашкадавалі сотні кілаграмаў узрыўчаткі. Але ж гістарычная каштоўнасць тых руін усё адно не змяншаецца.

Гэта своеасаблівая брама “Полацкай крэпасці”, якая прыкрывала самы важны напрамак: паўз доты вяла лепшая дарога да горада. Менавіта тут немцы ўпершыню паспрабавалі прарваць абарону і захапіць стратэгічна важны вузел, скарыстаўшы вядомы прынцып бліцкрыгу. Менавіта на гэтым участку абарона ўмацаванага раёна была прарвана. Але толькі пасля 20 дзён крывавага баёў...

Лічыцца, што бітва за Полацк пачалася 3 ліпеня 1941 года. Але, у прыватнасці, праца С.Палякова і С.Копыла “Лінія Сталіна. Полацкі ўмацаваны раён”, прыводзіць іншую дату: 27 чэрвеня. “Што ж адбылося тут у гэты дзень?” — пытаюся ў Аляксандра Базарнава, узіраючыся ў той самы “звычайны беларускі краявід”. Як выявілася, каб патлумачыць ход падзей, патрэбна пэўная перадгісторыя.

Як ні парадасальна, міф пра неваздольнасць Полацкага УРа мае пад сабой усе падставы. Такое меркаванне матывавана і гістарычнымі дакументамі. У архіве Аляксандра Базарнава ёсць “Акт па правярцы Полацкага УРа” — дакумент 1937 года.

Амаль пяцьдзят старонак машынапіснага тэксту. Датлівае апісанне ўсіх праяў дзейнасці ўмацаванага раёна. І ў выніку — выснова, зробленая камісіяй Генштаба РККА на чале з камдывам Подласам: “Ніводзін з аб’ектаў УРа да баявых дзеянняў не гатовы”. Подпіс і пячатка.

— Трэба разумець: дот (або дак, як яго называлі ў беларускамоўным Ваенным статуце РККА 1927 года) — гэта не проста мур таўшчыняй у паўтара метра, але складаная інжынерная кан-

падрэзана. Зразумела, іх баявы дух быў нулявы. Але ў гэтай атмасферы маёр Колакалаў прымае асабістае рашэнне — няпростае, адчайнае: нягледзячы ні на што, наш полк будзе стаяць да канца.

Пра тое, каб поўнасцю заняць рубж абароны горада, нават гутаркі не вялося. Гарматы Колакалава чакалі праціўніка на самым верагодным напрамку ўдару. У свае прыцэлы артылерысты бачылі акурат той самы непрыкметны мост цераз рачулку Ушача.

Напэўна, пра сітуацыю ў горадзе было добра вядома і на тым баку фронту. Інакш як растлумачыць тое, што праціўнік меркаваў захапіць Полацк бадай што голымі рукамі? З боку Глыбокага па галоўнай дарозе туды рушыў невялікі мабільны атрад вермахта. Раннім ранкам 27 чэрвеня машыны з грукатам перавалілі цераз масток праз Ушачу. Да Полацка заставалася ўсяго 15 кіламетраў...

Неўзабаве пра намеры нямецкага камандавання маёра Колакалава рас-

сваёй мэты. Вось, зараз я пакажу вам унікальны аб’ект. Праўда, экіпіроўка ў вас, па шчырасці...

І сапраўды, неўзабаве мае навіцы былі мокрыя па калена, а з красовак можна было выліваць ваду. Шлях да аднаго з найбольш адметных фартыфікацыйных аб’ектаў Полацкага УРа — Камандна-назіральнага пункта № 90 — здаваўся нядоўгім: літаральна праз паўсотні метраў высіўся паркан чыгуначнай станцыі. Але... Гэты шлях ішоў праз балота. Зразумела, што яно таксама мела ў свой час стратэгічнае значэнне.

— Калі б сюды сунуліся танкі Гота, яны б засталіся тут нават без дапамогі нашых салдат, — патлумачыў мой гід.

Нам удалося знайсці КНП ўсяго праз паўгадзіны “мокрых” пошукаў. Аляксандр Базарнаў палічыў гэта цудам. І сапраўды: на паверхні зямлі праіснаванне аб’екта сведчыў адно дзіўнае ржавы “агрэгат” вышыняй хіба сантыметраў 20 — частка бранекаўпака, верх якога ўжо, на жаль, камусьці прыдаўся. Двухпавярховая фартыфіка-

хні. — Можна, гэты ўтоены сярод балотаў аб’ект застаўся як бы “па-за кадром” вялікай вайны?

— Ды вось яны, згадкі! — Аляксандр Базарнаў звярнуў маю ўвагу на выбоіны ад асколкаў у бранекаўпаку.

Першы дот трымаўся да апошняга

Мясціна, якую абавязкова варта наведаць пад час экскурсіі па Полацкім Уры, — вялізная руіна пасярод вёскі Чарнаручча, чый дах, зрынута долу магутным унутраным выбухам, нават сёння ўражае сваёй манументальнасцю.

— Вось адсюль у 1928 годзе і пачынаўся Полацкі УР, — тлумачыць Аляксандр Базарнаў. — Дотаў, збудаваных паводле праекта інжынера Івана Бялінскага, не знойдзеш больш нідзе. Ён двух’ярусны: кулямётчыкі літаральна віселі адзін над адным.

Бялінскі ў гісторыі савецкай фартыфікацыі — тое самае, што Хлебнікаў у

“Крэпасць Полацк” стаяла непарушна

пазіі. На пачатку 20-х гадоў гэты мэтр, які зарэкамандваў сябе яшчэ пад час будаўніцтва фартоў Брэсцкай крэпасці, раптам агаломшыў калегаў новай тэорыяй — крэпасці-саду. Ідэальнай фартыфікацыйнай канструкцыяй Бялінскі лічыў... сотні гектараў лістоўніц, трапіўшы ў якія, праціўнік мусіў разгубіцца сам сабой. А для яго знішчэння і былі прызначаны кулямётныя вежы.

Магчыма, Бялінскі марыў ператварыць у такую крэпасць і сам Полацк, абсадыўшы яго па перыметры роўнымі шэрагамі дрэў. Але... Стаўленне да ягонай тэорыі было, мякка кажучы, вельмі крытычным. Таму справа абмежавалася ўсяго двума дотамі арыгінальнай канструкцыі.

Архіўных даных пра лёс дота не захавалася. Аднак гэты прагал у гісторыі аховытага пагадзіліся запоўніць мясцовыя жыхары. Паводле іх расповедаў, адзін з першых дотаў Полацкага УРа трымаўся да апошняга. Пасля таго, як 15 ліпеня немцы прарвалі лінію абароны, а дывізія Зыгіна пачала арганізаванае адступленне, бо ў цэлым фронт на той час ужо пасунуўся далёка на Усход, гэты бетонны “ветэран” працягваў упарта трымацца яшчэ некалькі дзён. Нават апынуўшыся глыбока ў тыле, у поўнай ізаляцыі. Нямецкая пяхота доўга не магла даць яму рады, і ўрэшце гарнізон дота здолеў пакінуць свой аб’ект — пасля таго, як яго абарона страціла ўсялякі сэнс...

Падрабязнае ўзнаўленне ходу падзей Полацкай бітвы для гісторыкаў і краязнаўцаў яшчэ наперадзе. Адна з найважнейшых крыніц вывучэння — тыя самыя старыя доты. Многія з іх пакуль нават не выяўлены.

Разгаварыўшыся ля Наваполацка з мясцовым жыхаром, пачулі ад яго пра адзін такі аб’ект. Неўзабаве знайшлі месца, скарыстаўшыся арыенцірамі. Але... Замест дота там высіўся навуці катэдж. Прычым ягоны ўласнік не парушыў заканадаўства: пакуль што аб’екты Полацкага УРа не ўнесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурнай спадчыны.

Знайскі для кожнага з іх лепшае, чым просты склеп, прымяненне, не так і лёгка. Але тое, што гэтыя доты яшчэ могуць паслужыць людзям, няма сумневу. Распавед пра ваенныя дзеянні куды больш пераканаўча гучыць на месцы саміх падзей, чым у памяшканні музея. А вандроўка, якую мы здзейснілі ў той дзень, думаецца, прыйшла б да спадабы многім турыстам.

Ілля СВІРЫН

Фота Аляксандра БАЗАРНАВА

Бранекаўпак пасярод балота і дот Бялінскага ля Полацка.

Адзін дзень у "Партызанскім лагеры"

Цягам гэтага года "К" неаднойчы пісала пра знакамітыя і малавядомыя старонкі партызанскага руху часоў Вялікай Айчыннай вайны на Беларусі, у прыватнасці, падрабязна апісваліся жыццё і гераічная дзейнасць народных мсціўцаў. Якім жа быў побыт партызанаў? Пра гэта можа меркаваць, апынуўшыся ў партызанскім лагеры. Цяпер тое магчыма не толькі ў кіно.

Што новага на "Старой мяжы"?

Яшчэ 5 мая 2008 года выйшаў Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь "Аб будаўніцтве Цэнтра экалагічнага турызму "Станькава", згодна з якім, сярод іншага, планавалася стварэнне музейнай пляцоўкі, прысвечанай гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, узнаўленне комплексу абарончых умацаванняў 1939 года "Старая мяжа" і стварэнне рэканструкцыі партызанскага лагера.

Роўна праз два гады карэспандэнт "К" вырасьці наведзець вакол іцы вёскі Станькава і пераканацца, акрамя іншага, у словах Сяргея Азаронка, дырэктара Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, які летас адзначыў, што праўдзівасць "Партызанскага лагера", адноўленага цалкам па дакументальных крыніцах, у тым ліку па баявых данясеннях змагароў, не павінна выклікаць аніякіх сумненняў у турыстаў.

Знайці дарогу да партызанскіх зямлянак дапамаглі як арыенціры самога музея, так і падказкі мясцовых жыхароў, што ўжо сёння ганарацца цікавым турыстычным аб'ектам, які мусіць адлюстравець вопыт узаемадзеяння культуры і бізнесу. І першая перадумова для гэтага — добра выбранае месца размяшчэння комплексу: вакол — вадаём, балочыстая мясцовасць, маляўнічыя краявіды, а сярод іх — здалёк малапрыкметнае жылло і побытавыя пабудовы баявога партызанскага лагера.

На сённяшні дзень узведзены ўсе неабходныя для музейнай пляцоўкі зямлянкі. А вась з інтэр'ераў можна вылучыць хіба што лавы, сталы ды дзе-нідзе печы.

Па словах Наталлі Яцкевіч, загадчыка аддзела гісторыі партызанскага руху Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі ВВВ, з-за таго, што неабходна зрабіць дакладныя копіі многіх экспанатаў, якія маюцца толькі ў адзіным экзэмпляры, праца над стварэннем інтэр'ераў зямлянак крыху зацягваецца. А што да печы, дык плануецца адлюстравець іх розныя тыпы, у тым ліку самаробныя.

Паводле канцэпцыі, адны зямлянкі будуць гістарычнымі — дзеючымі музейнымі аб'ектамі, напоўненымі разнастайнымі экспанатамі, з цалкам узноўленым тагачасным інтэр'ерам, — а некаторыя стануць гасцямі, пераабсталяванымі пад пражыванне турыстаў, якія змогуць адчуць практычна ўсе асаблівасці побыту партызанаў, нават паспаць на сянніку. Пры гэтым кожная гістарычная зямлянка будзе абсталявана і аформлена выключна на сваім прызначэнні.

Ужо распрацаваны інтэр'ер зямлянкі партызанскага камандзіра, маленькай, разлічанай на два чалавекі, — з лістоўкамі, газетамі, радыёпрыёмнікам, картамі на стале. Створаны ў "Партызанскім лагеры" і больш доўгія — агульныя зямлянкі, якія прызначаліся для астатніх партызанаў. Некаторыя з іх маглі ўмясціць да 24 чалавек.

У фондах Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны існуе падрабязнае апісанне і зямлянкі, дзе размяшчалася санчастка. Таму ва ўзноўленай будыце дакладна прадстаўлены тагачасныя лекі, спецыяльныя хірургічныя інструменты, перавязачны матэрыял. Таксама адну з зямлянак плануецца аддаць пад партызанскую друкарню.

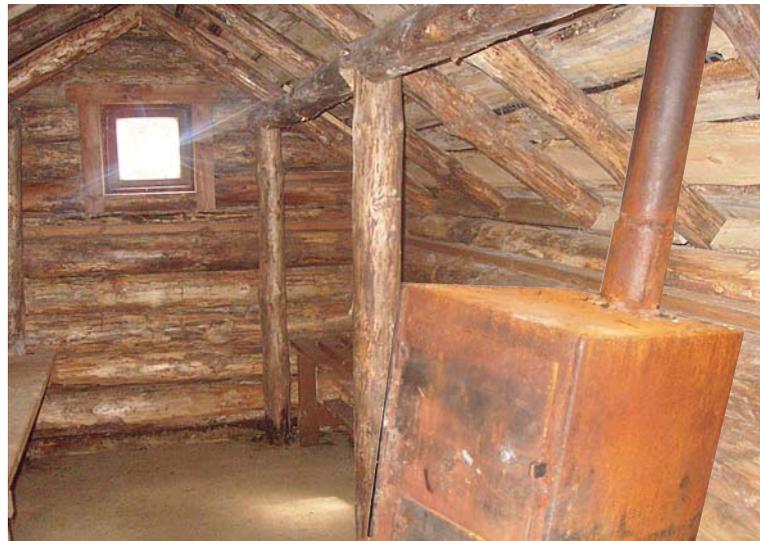
Практычна ўся дзейнасць партызанаў, у тым ліку і побытавая, адбывалася на адкрытым паветры. Тую ж ежу звычайна гатавалі пад навесам, дзе стаялі катлы, печы. Літаральна ў час наведвання музейнага комплексу ішла праца па стварэнні партызанскай сталовай гасцявога тыпу. І трэба сказаць, усё робіцца з

якасных матэрыялаў, вельмі дыхтоўна.

Пад адкрытым навесам будзе і зброяная майстэрня, дзе з'явіцца цір, які стане не толькі выключна забавай для турыстаў, але і адлюструе той факт, што ў свой час на ўскрайку партызанскага лагера абавязкова рабілася прыстрэлка адрамантаванай і трафейнай зброі па самаробных мішэнях.

На тэрыторыі "Партызанскага лагера" ўжо завершана праца па стварэнні лазні, якая, праўда, выглядае надзвычай сучаснай. І як тут не адзначыць рацыяналізм кіраўніцтва агракамбіната "Дзяржынскі", на тэрыторыі і за сродкі якога ствараецца Цэнтр экалагічнага турызму! Кіраўніцтва ўстанавы пераканана, што аб'екты экспазіцыі неабходна будаваць капітальна і не на адзін-два гады, бо, у адрозненне ад тагачаснага партызанскага лагера, які выкарыстоўваўся ўсяго некалькі месяцаў, музейная пляцоўка не будзе абдзелена ўвагай турыстаў цягам доўгіх дзесяцігоддзяў.

У той жа час, усё зямлянкі створаны ў адпаведнасці з апісаннямі партызанаў,

жорнаў, што захоўваюцца ў музеі.

Будзе створана і лясная школа — своеасаблівы інтэрактыў для дзяцей, якія змогуць атрымаць магчымасць паўдзельнічаць у занятках, даведацца пра баявыя дзеянні на тэрыторыі Дзяржынскага раёна, пакінуць паштанне сваім аднагодкам 1940-х гадоў і, што вельмі важна, адчуць атмосферу навучання ў партызанскім лагеры пры адсутнасці самых элементарных рэчаў.

Не забыліся стваральнікі Цэнтра і на культурнае жыццё ў партызанскім лагеры. Пасля адкрыцця музейнай пляцоўкі плануецца арганізоўваць стылізаваныя канцэрты партызанаў, тэатральныя пастаноўкі, праводзіць разнастайныя масавыя мерапрыемствы, у тым ліку гістарычныя рэканструкцыі, надзвычай запатрабаваны сучаснай моладдзю.

Шэраг пытанняў экскурсійнай праграмы будзе прысвечаны экалагічнай асвеце, у прыватнасці, таму, як лес дапамагаў партызанам і ратаваў іх, ролі і значэнні разнастайных зёлак і ягад. Да таго ж, непадалёк ад партызанскіх зямлянак расце велізарны стары дуб, што было вырашана асобна вылучыць у якасці адной з адметнасцей лагера, зрабіць яго паўнаватасным аб'ектам Цэнтра. Цяпер біёлагі, павінны вызначыць дакладны ўзрост і асаблівасці дрэва. І хоць легенд менавіта пра яго ў музейшыкаў пакуль няма, усё ж варта паспрабаваць загадаць запаветнае жаданне, дакрануўшыся да кары гэтага старажыла.

Кастусь АНТАНОВІЧ

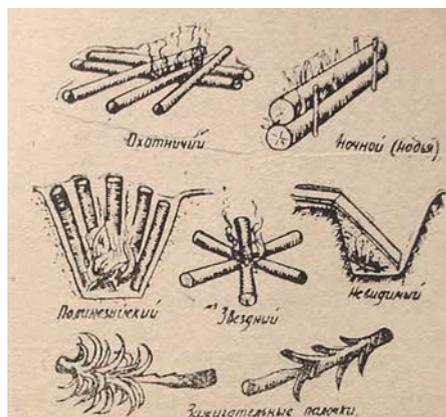
На здымках: куткі "Партызанскага лагера" (вонкавы і ўнутраны выгляд).

Для таго, каб выжыць у жорсткіх умовах, людзям даводзілася напоўніць выкарыстоўваць сваю кемлівасць, а таксама парады з адпаведнай літаратуры. Сёння, дзякуючы "Спутніку партизана" — кнізе, якая была выдадзена ў 1943 годзе ў эвакуацыі, можна паспрабаваць рэканструаваць тагачаснае жыццё ў лесе, а таксама стварыць інтэрактыўныя праграмы для турыстаў.

У прыватнасці, у кнізе прыводзіцца шэраг рэцэптаў ежы. Напрыклад, у надзвычайных умовах партызаны, у тым ліку калі неабходна было на працяглае час расцягнуць паёк, выкарыстоўвалі муку з кары сасны і бярозы. У адпаведнасці з тэхналогіяй вырабу, плацінкі кары асыржана саскрабалі вострым нажом, рэзалі на дробныя кавалачкі і варылі "ў некалькіх водах" для пазбаўлення ад смалістага смаку. Пасля гэтага кару высушвалі, дробна пераціралі і дадавалі да яе жытняй мукі ў роўных прапорцыях. Таксама ў ежу ішло трысняговае карэнне, якое смажылі на вогнішчы. У надзвычайных сітуацыях выкарыстоўваліся пэўныя віды моху, які пасля вымочвання ў вадзе з попелам ад вогнішча даваў наварысты халадзец.

У выданні, што распаўсюджвалася сярод партызанскіх атрадаў, вылучаецца толькі пяць тыпаў вогнішчаў — у залежнасці ад часу, абставін

Рэцэпты выжывання

Віды партызанскіх вогнішчаў.

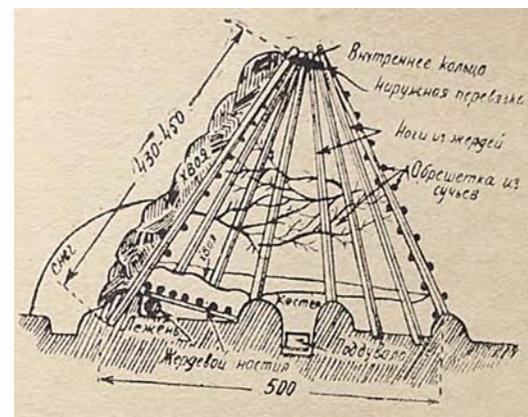

Схема пабудовы чума.

і магчымасцей, калі яны распальваліся. Прыводзіцца парады, што дазвалялі развесці вогнішча, якое было практычна нябачным для навакольных, у тым ліку і для ворагаў, але, у той жа час, дазваляла нават згатаваць ежу. Цікавыя парады ёсць і для захавання ўласцівага запалак. У прыватнасці, каб запаліць вільготную запалку, неабходна пацярці яе аб валасы на галаве. Пагярдзіць жа адсырванне запалак можна, памачыўшы іх у парафін.

У сонечны зімовы дзень, каб не спяціць вочы, можна было з кавалка бяросты або кары зрабіць

"снегавыя" акуллары, а каб не змерзнуць у люты мароз, рэкамендавалася выкарыстоўваць саламяныя вусцілкі для ботаў.

У цэлым, кніга змяшчае парады на ўсе выпадкі жыцця ў лесе: ад стварэння зямлянкі і ложкаў з яловых галін, разнастайных па форме і аб'ёме шалашоў, у тым ліку круглага чума, разлічанага на 20 партызанаў, да збору грыбоў, сродкаў лячэння ад розных хвароб і нават стварэння самаробных санак, лыжаў, снегаступаў. У "Спутніку партизана" падаюцца нават прыкметы надвор'я, у тым ліку набліжэння навалыніцы, марозоў.

Музычныя салюты

Позірк у будучыню

Сёння ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Рэспублікі Беларусь — святочны канцэрт “Героям Вялікай Перамогі”. Першае адзяленне, цалкам балетнае, упрыгожыць прэм’ера дзвюх мініячур, пастаўленых расійскім харэографам Юрыем Пузаковым спецыяльна для гэтай вечарыны. У другім адзяленні прагучыць кантата С.Пракоф’ева “Аляксандр Неўскі”.

— Гэта вельмі славянская музыка, — распавёў галоўны дырыжор тэатра, заслужаны артыст Украіны Віктар Пласкіна, — і напісана яна яркімі, моцнымі фарбамі. У ёй найлепшым чынам увасобілася сіла духу, імкненне да перамогі. А частка “Мёртвае поле”, дзе саліраваць будзе Наталля Акініна, — увогуле шэдэўр. Таму гэты твор і выконваецца так часта: ён папраўдзе адзін з самых любімых у публікі. Я таксама ўжо звяртаўся да яго: запісваў на радыё ў Кіеве. І шчаслівы, што цяпер буду выконваць гэтую кантату з цудоўнымі беларускімі музыкантамі. Дарэчы, хор

тэатра будзе ўзмоцнены канцэртным хорам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі: гэты твор, на маю думку, патрабуе папраўдзе магутнага гучання галасоў.

Усе аркестры разам!

Святочны салют у Дзень Вялікай Перамогі ля стэлы “Мінск — горад-герой” будзе мець сёлета адметную музычную “ўверчтуру”: ледзь не ўсе вядучыя музыканты сталіцы збяруцца разам, каб парадаваць ветэранаў і прыхільнікаў папулярнай класікі.

Ініцыятарам гэтай унікальнай падзеі выступіў мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь Аляксандр Ансімаў. Нястомны на ідзі маэстра ўжо не ўпершыню ладзіць падобнае свята, якое з’яўдае музычную эліту сталіцы і прыцягвае ўвагу шырокай грамадскасці. Неаднойчы такія “сумесныя акцыі” праходзілі на сцэне Палаца Рэспублікі — пры поўных аншлагах. Але сабраць амаль тры сотні музыкантаў пад адкрытым небам...

— Я ўсяго толькі працягваю лепшыя класічныя традыцыі, — усміхаецца Аляк-

сандр Міхайлавіч. — бо гісторыя ведае і Серэнады Моцарта, што пісаліся для вулічных вечаровых выкананняў, і “Музыку феерверка”, “Музыку на вадзе” Гендэля... А якой папулярнасцю карысталіся выступленні канцэртна-франтавых брыгад на перадавой! Можна ўгадаць і паспяваенныя трансляцыі класічнай музыкі, што ліліся з радыёпрыёмнікаў на вуліцы нашых гарадоў. Так што наш цяперашні крок, здавалася б, незвычайны і інтрыгуючы: гэта перасансаванне і працяг лепшых здабыткаў нашай і сусветнай культуры, што назапашваліся цягам стагоддзяў.

Аркестр Беларускай дзяржаўнай філармоніі, якім я кірую, з энтузіязмам успрыняў гэтую ідэю. Нас падтрымалі і іншыя калектывы краіны: сімфанічны аркестр Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі на чале з Чэславам Грабоўскім, сімфанічны аркестр Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета краіны, які ўзначальвае Віктар Пласкіна, Канцэртны аркестр “Няміга” пад кіраўніцтвам Аляксандра Сасноўскага, вайсковы музыканты, з’яднаныя ва Узорна-паказальным аркестры Узброеных Сіл Беларусі і, вядома, іх кіраўнік, начальнік аркестравай службы Сяргей Касцючэнка. Акрамя таго, да нас далучыцца ансамбль звана-роў Мінскай Епархіі, якім кіруе Багдан Бярозкін. Рэжысёрам канцэрта выступае Мі-

калай Дудчанка, мастаком — Галіна Холлад. Разам з афарміцелямі, піратэхнікамі, майстрамі святла і гуку яны прыдумалі папраўдзе унікальнае шоу — у самым высокім сэнсе гэтага слова: як сінтэз гукавай прасторы і відовішча.

Надзея БУНЦЭВІЧ

На здымках: салют у гонар 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў каля стэлы “Мінск — горад-герой”; Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета краіны.

Беларусь святочная

Брэстчына. Натуральна, асноўны святочны аб’ект абласнога цэнтры — Мемарыяльны комплекс “Брэсткая крэпасць — герой”. Як паведаміў “К” начальнік упраўлення культуры Брэстскага аблвыканкама Рыгор Бысок, на Плошчы цырыманіялаў збяруцца 9 мая 10 — 15 тысяч чалавек — жыхароў горада, вобласці, замежных гасцей. Тут пройдзе мітынг, адбудзецца канцэрт з удзелам лепшых самадзейных калектываў Брэстчыны. Святочны канцэрт запланаваны і ля Паўночных варот Брэстскай крэпасці.

Мітынгі, парады, шэсці, тэатралізацыі і канцэрты пройдуць гэтымі днямі ў кожным раённым цэнтры вобласці, у кожнай сельскай установе.

Віцебшчына. Сёння адбудзецца ўрачыстае адкрыццё плошчы Перамогі пасля рэканструкцыі. Тут будзе запалены Вечны агонь, а парк, што месціцца побач, стане называцца паркам Перамогі. Удзел у святочных мерапрыемствах прыме старшыня Віцебскага аблвыканкама Аляксандр Косінец. Пра гэта паведаміла “К” намеснік начальніка упраўлення культуры вобласці Ларыса Алеская.

Акрамя гэтага, у парку адкрыецца Алея Славы, якая прадэманструе жыхарам і гасцям горада тэхніку і зброю часінаў Вялікай Айчыннай. Створана Алея Славы пры падтрымцы Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь.

На плошчы Перамогі 8 і 9 мая пройдуць святочныя канцэрты з удзелам мясцовых выканаўцаў. Адбудуцца шэсці, мітынгі, ускладанне кветак і вяноў да Мемарыяльнага комплексу ў гонар савецкіх воінаў-вызваліцеляў, партызанаў і падпольшчыкаў Віцебшчыны. Варта дадаць, што плошча набыла новы выгляд крыху больш чым за год. Рэканструкцыя, якая распачалася вясной 2009-га, уключыла перапланіроўку зоны адпачынку, рэстаўрацыю мемарыяла і ўзбярэжжа Заходняй Дзвіны.

Гомельшчына. Як паведамляе “К” дырэктар Гомельскага АЦНТ Мікалай Шамшэна, напярэдадні свята ветэраны Вялікай Айчыннай прынялі ўдзел у аўтапрабегу і наведлі пры гэтым вайсковыя пахаванні ды брацкія могілкі.

Заўтра, 9 мая, урачыстасці ў Гомелі распачнуцца шэсцем грамадскасці. На плошчы Перамогі пройдзе тэатралізацыя з нагоды Вялікай Перамогі. Адбудзецца гала-канцэрт пераможцаў агляду-конкурсу аматарскіх калектываў “Музыка Перамогі”. Святочную праграму завершаць лепшыя самадзейныя ансамблі і салісты Чыгуначнага раёна.

А на плошчы Леніна зранку запланаваны мітынг, прымеркаваны да Дня Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга Рэспублікі Беларусь. Будзе ладзіцца канцэрт пераможцаў гарадскога фестывалю “Песні юнацтва нашых бацькоў”. Музей вайсковай славы прапануе канцэрт аўтарскай песні “Мы жывём, каб помніць”. Увечары на цэнтральным стадыёне будзе прадэманстравана піратэхнічная феерыя.

Гэтым жа насычаным стане Дзень Перамогі і ў раёнах Гомельшчыны. У гарпасёлку Церахоўка Добрушкага раёна запланаваны масавыя гуляніі, тэатралізаваная дзея будзе ладзіцца ў Ельску. Адкрыецца помнік на брацкім пахаванні ў вёсцы Уборак Лоеўскага раёна...

Гродзеншчына. Больш за 300 мерапрыемстваў, па словах намесніка начальніка ўпраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Сяргея Маціевіча, адбудуцца ў рэгіёнах Гродзеншчыны. У музеях запланаваны тэматычныя выстаўкі, бібліятэкі правядуць сустрэчы з удзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны.

У Гродне сёння ладзіцца свята мікрараёнаў. Натуральна, галоўныя іх героі — людзі, што на фронце і ў тыле здабывалі Перамогу. На Нёмане і Аўгустоўскім канале пройдзе веснавое першыньство па веславанні.

Заўтра ветэраны зранку збяруцца на Савецкай плошчы абласнога цэнтры. Пад духавы аркестр і на вайсковым транспарце яны рушаць праз “жывы калідор” да плошчы Леніна. Пасля мітынгу запланаваны парад Гродзенскага гарнізона. Славу пераможцаў ушануюць пляч духавых аркестраў. Канцэртныя праграмы будуць доўжыцца да ночы.

Магілёўшчына. Мемарыяльны комплекс “Буйнічы” сабраў 7 мая не толькі жыхароў абласнога цэнтры, але і шматлікіх гасцей з Беларусі. Тут, па словах намесніка начальніка ўпраўлення культуры

ры Магілёўскага аблвыканкама Святланы Казловай, прайшоў мітынг-рэквіем. Палац культуры вобласці прадставіў канцэрт “Салют, Перамога!”.

У Дзень Перамогі ў абласным цэнтры адбудзецца шэсць ветэранаў і ўскладанне кветак да Вечнага агню на Савецкай плошчы. А ў Пячэрскім лясным парку запланаваны гала-канцэрт Тэатра песні Ірыны Дарафеевай. Ва ўсіх святочных мерапрыемствах вобласці будзе занята каля трох тысяч самадзейных і прафесійных творчых калектываў.

Міншчына. Як распавяла “К” галоўны спецыяліст упраўлення культуры Мінскага аблвыканкама Галіна Ляйко, у Маладзечне 8 мая адбудзецца абласное свята Перамогі “Паклонімся вялікім тым годам”. У мерапрыемстве мяркуецца задзейнічаць прыкладна 1350 самадзейных артыстаў з усіх рэгіёнаў Міншчыны, 23 духавыя аркестры і 6 народных хораў ветэранаў вайны і працы.

Найбольш актыўныя ўдзельнікі — са Слуцка, Салігорска, Клецка і Маладзечна.

А 9 мая а 15-й на Кургане Славы распачнецца яшчэ адно знакавае мерапрыемства, прысвечанае Дню Перамогі: будзе адкрыта Алея і мемарыяльны знак “Героям Міншчыны”. Запланаваны ўдзел прыкладна 1000 артыстаў. Будуць дзейнічаць тэатралізаваныя пляцоўкі і палявая кухня.

Мінск. Адна з яскравых падзей у феерверку сталічных мерапрыемстваў, прымеркаваных да 65-годдзя Вялікай Перамогі, — адкрыццё экспазі-

цыі твораў Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі, ганаровага грамадзяніна Мінска Міхаіла Савіцкага. Падзея адбудзецца 8 мая. Начальнік упраўлення культуры Мінскага гарвыканкама Уладзімір Карачуўскі паведаміў “К”, што экспазіцыя размесціцца ў адным з рэканструяваных дамоў Старога горада па вуліцы Рэвалюцыйнай. Менавіта тут праз час адкрыецца Музей гісторыі Мінска. Побач, у межах Старога горада, з’явіцца неўзабаве і галерэя Міхаіла Савіцкага.

Кіналетапісы мужнасці

Для жыхароў рэгіёнаў Беларусі ў святочныя дні прапануюцца кінапраграмы, якія ўключаюць не толькі класіку, але і дакументальныя фільмы пра змаганні землякоў пэўных мясцін супраць фашыстаў.

Напрыклад, кінасьвета ў Магілёве “Салют! Перамога!” мае ў сваёй праграме стужку “Магілёў. Дні і ночы мужнасці” — пра абарону горада на пачатку вайны. Спецыяльныя паказы будуць арганізаваны для ветэранаў, што знаходзяцца ў Магілёўскім абласным шпіталі інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны.

У Мінску да Дня Перамогі ўпершыню выйдуча на экраны два дакументальныя і пляч мастацкіх фільмаў. Пад час кінапраграм для школьнікаў і студэнтаў адбудуцца сустрэчы з ветэранамі, кіналекторыі.

Той, каму дарагія патрыятычныя песні часоў вайны і пасляваеннага перыяду, узновіць іх у памяці на фестывалі “Табе, Перамога, — нашы песні”.

На Віцебшчыне арганізуюцца шматлікія кінаканцэртныя праграмы, фотавыстаўкі. А “Гомелькінавідэапракат” прапануе сваім гледачам маштабную акцыю “Кіналетапіс Перамогі”, якая будзе доўжыцца да Дня Незалежнасці Беларусі.

Фарбы пераможнай вясны

Творы жывапісу, графікі і скульптуры беларускіх і рускіх майстроў, прысвечаныя падзеям Вялікай Айчыннай вайны, прадстаўлены на выстаўцы “Вялікай Перамозе — 65” у Нацыянальным мастацкім музеі краіны.

На выстаўцы прадстаўлены знакамітыя работы дзесяткаў айчынных майстроў, сярод якіх — творы Заіра Азгура, Андрэя Бембеля, Яўгена Зайцава, Міхаіла Савіцкага, Леаніда Шчамялёва, Віктара Грамыкі, Мая Данцыга ды многіх іншых мастакоў.

Пасляваенная творчасць вядомых аўтараў экспануецца ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва. Супрацоўнікі ўстановы вырашылі паказаць не батальныя сцэны, а — адлюстраванне майстрамі пэндзля часу, калі Беларусь адраджалася пасля Вялікай Айчыннай.

Яшчэ адзін адметны праект рытууюць у сталічным Палацы мастацтва: у яго залах забуюць “Фарбы пераможнай вясны” ў бачанні нашых знаных мастакоў.

Адзін з найбуйнейшых праектаў напярэдадні 9 мая — у Нацыянальным гістарычным музеі. Сёння тут адкрываецца доўгатэрміновая выстаўка “Водбілі ваеннай славы”: экспазіцыя еўрапейскай зброі і рарытэтнага вайсковага абмундзіравання, рыштунку XIX — першай паловы XX стагоддзя. Унікальныя экспанаты, што дэманструюцца ўпершыню, сведчаць аб развіцці вайсковай справы за 150-гадовы перыяд. Адных адзнак зброі выстаўлена больш за паўтары сотні.

“Брэсцкая крэпасць”: да прэм’еры засталася 45 дзён

Кінапраект презентуюць на досвітку

Героіка-патрыятычная драма “Брэсцкая крэпасць” — першы вялікі кінапраект Тэлерадыёаб’яднання Саюзнай дзяржавы. Рэпартаж непасрэдна з яе здымачнай пляцоўкі чытачы “Культуры” маглі бачыць на старонках нашай газеты мінулым летам. І вось праект выходзіць на фінішную прамую: 22 чэрвеня, роўна ў чатыры гадзіны раніцы, у 69-ю гадавіну пачатку вайны, на тэрыторыі Брэсцкай цытадэлі адбудзецца доўгачаканая прэм’ера. Аўтары стужкі абяцаюць, што на паказе будуць абавязкова прысутнічаць тыя, хто абараняў легендарную крэпасць у 1941-м.

Плануецца, што 4 лістапада стужка выйдзе ў самы шырокі пракат — і не толькі ў Беларусі і Расіі. Падставы для гэтага ёсць: “Брэсцкая крэпасць” абяцае стаць адной з самых відовішчых стужак за апошні час. Расійскі рэжысёр Аляксандр Котт, вядомы па рэтракарціне “Ехалі два кіроўцы” і шматсерыйнай экранізацыі аднаго з лепшых раманаў Валянціна Пікуля “PQ-17”, прапануе глядачу маштабнае відовішча, амаль цалкам знятае на тэрыторыі самой Брэсцкай крэпасці. Адным са сцэнарыстаў быў наш зямляк Аляксей Дударэў, для якога ваенная тэма ў творчасці заўсёды была галоўнай. У стужцы здымаўся акцёр, каго вельмі часта можна бачыць у “ваенным” кіно: Павел Дзеравянка, Андрэй Мярэзікін, Анатоль Кот, Яна Есіповіч ды іншыя. Як бачна, акцёрскі састаў — таксама беларуска-расійскі. Асноўныя тэхнічныя паслугі ТРА пад час здымак аказвала наша Нацыянальная кінастудыя, у якасці масоўкі выступалі жыхары Брэста... Але самае галоўнае, як вынікае з прома-роліка, — карціна зроблена ў адпаведнасці з усімі сучаснымі стандартамі да відовішча для масавага глядача і, безумоўна, павінна годна выглядаць у рэпертуары побач з замежнымі “блокбастэрамі”.

Задача — не з лёгкіх: справа не толькі ў размаху здымак і спецэфектаў, не ў памеры бюджэту і выдатках на рэкламу. Паспех ад пракату стужкі менавіта ў кінатэатры залежыць на сённяшні дзень ад тых, каму ад 15 да 25, г. зн. пакалення, якое вырасла на галівудскім кіно, з яго спецыфічным падыходам да кінематаграфічнага матэрыялу і рэальнасці наогул. Не сакрэт, што сучасны рэпертуар — амаль цалкам забяўляльны. Ці не будзе выглядаць на яго фоне “Брэсцкая крэпасць” белай варонай?

Відаць, гэтае пытанне непакоіць і саміх аўтараў стужкі, якія, па сутнасці, ужо распачалі прома-акцыю: 6 мая, пад час Міжнароднай выстаўкі “СМІ ў Беларусі”, у Мінску адбылася прэзентацыя праекта. Напярэдадні карэспандэнт “Культуры” сустрэўся з адным з чатырох сцэнарыстаў “Брэсцкай крэпасці” — прадзюсерам Тэлерадыёаб’яднання Саюзнай дзяржавы Канстанцінам ВАРАБ’ЕВЫМ.

— Лічу, што ніякай розніцы паміж стужкамі ў пракаце няма: глядач выбірае не забяўляльнае, а, найперш — цікавае і відовішчае. Таму чакаць таго, што кіно пра вайну калі-небудзь надакучыць, — дарэмна. Іншая справа — з кожным годам становіцца ўсё больш кепскіх фільмаў пра вайну. Я маю на ўвазе не толькі замежныя, але і карціны краін СНД. Зразумела, што з кожным годам колькасць міфаў пра Другую сусветную толькі павялічваецца, і гэтыя міфы змагаюцца паміж сабой у кінапрасторы. Ідэйны бок вельмі важны: у замежных стужках вайну часцяком паказваюць па-

— Здымкі стужкі ішлі на месцы баёў, сярод герояў — рэальныя асобы. Ці можна назваць стужку гістарычнай рэканструкцыяй падзей?

— Гістарычная рэканструкцыя — вельмі запатрабаваны прыём у дакументалістыцы яшчэ з 1970-х, калі яго вынайшлі на Захадзе. Карысталіся ім і мы ў ТРА, калі рыхтавалі вялікі дакументальны праект пра абарону Брэсцкай крэпасці. Але ў выпадку з мастацкай работай казаць пра рэканструкцыю будзе не зусім дакладна.

У адрозненне ад большасці фільмаў пра вайну, якія здымаюцца ў Расіі і Беларусі, у “Брэсцкай крэпасці” праўда мастацкая не выходзіць за межы праўды гістарычнай. На жаль, вельмі часта аўтары ахвяруюць гістарычнай праўдай дзеля відовішчнасці, у выніку чаго свет бачыць стужкі з вялікай колькасцю фактычных памылак не толькі ў сюжэце, але і ў дэталю. Напрыклад, дзеянне карціны адбываецца позняй восенню 1941-га пад Масквой, а ў кад-

ры — нямецкія танкі, што з’явіліся толькі на Курскай дузе, або байцы штрафных батальёнаў, якія былі створаны ў 1942-м... Зразумела, што на агульным ходзе падзей у стужцы гэтыя недарэчнасці могуць не адбівацца, але, як кажуць, “д’ябал хаваецца ў дэталю”: узровень даверу да такіх “недакладных” карцін імгненна падае. Тым больш, што сучасная моладзь вельмі актыўна цікавіцца ваеннай гісторыяй і таму вельмі хутка “выкрывае” аўтараў такіх памылак. Адукаваная моладзь наогул вельмі чуліва ставіцца да няпраўды: “недакладна зробленыя” фільмы выклікаюць сапраўднае абурэнне.

— Яшчэ на здымках было абвешчана пра тое, што жанр стужкі можна вызначыць як “фільм-катастрофа”...

— Абарона Брэсцкай крэпасці стала першым сапраўдным параженнем нямецкай арміі ў Другой сусветнай вайне. Вермахт панёс жудасныя страты, нягледзячы на тое, што кінуў у бой лепшыя сілы. Мала хто ведае, што ў штурме прымаў удзел сам Ота Скарцэні — камандзір гітлераўскіх дыверсантаў, тагачаснага спецназу. Нацысты абстрэльвалі крэпасць з самых буйных гаубіц — такія выкарыстоўвалі за ўвесь час вайны толькі два разы: у Брэсце і Севастопалі.

Гэта было сапраўднае пекла! І яго нам, я лічу, удалося перадаць на экране. Дарослыя людзі плакалі пад час працоўнага прагляду...

Тыя, хто перажыў падзеі лета 1941-га, — сапраўдныя героі. Вельмі важна, каб у карціне быў перададзены дух тых складаных часоў. Тут мы не маглі абысціся без драматургічнага вопыту Аляксея Дударэва: ён, як ніхто іншы, умее паказваць вайну. Мастаком-пастаноўшчыкам выступіў Алім Мацвяйчук, які шмат гадоў супрацоўнічаў з “Беларусьфільмам” і спецыялізуецца на ваеннай тэме.

“Брэсцкая крэпасць” знята ў класічным жанры ваенна-патрыятычнай драмы. Лічу, што такіх стужак цяпер на экране вельмі не хапае. Спадзяюся, “Брэсцкую крэпасць” глядач ацэніць, і не толькі наш, беларуска-расійскі, але і замежны.

— А як можна ацаніць супрацоўніцтва беларускіх і расійскіх кінематаграфістаў пад час працы над “Брэсцкай крэпасцю”?

— Гэты праект — не проста сумесны, а агульны, першы ў гісторыі беларуска-расійскага Тэлерадыёаб’яднання Саюзнай дзяржавы. Ужо цяпер можна казаць, што ён вельмі ўдалы з боку арганізацыі: асноўны працоўны этап ішоў у вельмі хуткім рытме, адпавядаючы галівудскім стандартам. На Беларусі працуе шэраг выдатных прафесіяналаў, і “Брэсцкая крэпасць” — толькі першы праект у шэрагу, які рыхтуе ТРА.

Антон СІДАРЭНКА
На здымках: кадры з фільма “Брэсцкая крэпасць”.
Фота Уладзіміра ГАЙСПЕРА

“Сёння быў першы вясновы дзень, калі я пад раніцу пабачыў блакітнае неба...”

Артыкул IV

Сёння “Культура”, як і было абяцана раней, завяршае публікацыю фрагментаў дзённіка ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны, мастака Івана Пушкова (гл. №№ 7 — 10 за 2010 г.). На гэтых пажоўклых старонках — найкаштоўнейшыя ўспаміны пра апошнія месяцы, тыдні, дні — векапомныя крокі да Перамогі...

Барыс КРЭПАК

Іван Пушкoў. З франтавога дзённіка мастака

ка; па суседстве, у пяхоце, 20 чалавек прыдушыла рознымі цяжкавагавымі грузамі — некалькі з іх загінулі. Крыўдна: не ў баі ж...

6 сакавіка 1945 г. Заходні бераг р. Штрадзік.

Сёння быў у штабе палка. Пагліўся. Паглядзеў кінакарціну “Выбаргская старана” (3-я серыя). Нягледзячы на тое, што я двойчы бачыў гэты фільм, але і зараз глядзеў яго з цікавасцю, асабліва — на “караля санкт-пецярбургскага більярда” Міхіала Жарава і “камисара банка” Барыса Чыркова. А якая вартая ўвагі жанчына — галоўная гераіня! Колькі ў ёй жаноцкасці, прыгажосці, дзявочай сціпласці і сарамлівасці! Нават тады, калі яна ўжо стала сапраўднай дамай. Як хочацца цяпер пабачыць хаця б адну такую, шчаслівую, але, на жаль, іх тут няма...

Вось таварышы мне паказалі добры рэцэпт (пасля вайны спатрэбіцца). Перад сушэннем на зіму такая агародніна, як бульба, бурак, морква, рэпа, спачатку абварваецца. Потым трэба дадаць 1-3 лыжкі соды, каб агародніна захоўвала свой колер. Зеляніну — пятрушку, кроп — і ягады перад сушкай не мыюць, а толькі рупліва перабіраюць.

13 сакавіка 1945 г. Г. Эккер.

Зямля Прусіі дрыжыць і стогне ў бесперапынным рове матораў і ракатанні жаролаў тысяч гармат. Сёння, пасля дзвюхгадзіннай артпадрыхтоўкі, нашы пяхотныя часці

пры падтрымцы танкаў перайшлі ў наступленне. Прасоўванне пакуль ідзе павольна: праціўнік аказвае моцнае супраціўленне. Зараз ужо 19.00, а пяхота толькі на 3 км прайшла наперад і заняла два населеныя пункты. Палонныя немцы расказваюць, што толькі тры дні як яны прыйшлі на гэты пяхельны ўчастак і што атрымалі загад фюрэра: “Ні кроку назад!”. Вось яны і выканалі загад: назад не пайшлі, а рушылі наперад, пад дулы нашых аўтаматаў...

16 сакавіка 1945 г. Аўтамагістраль Кёнігсберг — Эльжын. Усходняя Прусія.

Гэтымі днямі атрымаў ліст з Ростова ад Э.П., якая цікавіцца, як сёння выглядае Прусія. Ну што ёй напісаць пра гэтую занябалу зямлю узурпатару? Яна да таго мне абрыдла, што я не магу пра яе і двух слоў сказаць без агіды! Цяперашняя Прусія — гэта не Прусія, а вялікая арэна страшэнных бітваў. На фоне бязмежных руін злавесна, прывідна і змрочна выглядае карціна апошніх абломкаў гітлераўскай “Вялікай імперыі”.

24 сакавіка 1945 г. Раён г. Эльбінга.

Дзень і ноч не сціхаюць баі. Вораг супраціўляецца з незвычайнай лютасцю. Нашы часці, хаця і павольна, але з кожным днём ідуць наперад. Сёння засталася ўсяго 5 — 6 кіламетраў яшчэ не

русаў, украінцаў, большасць з якіх — дзяўчаты...

17 красавіка 1945 г.

Сёння нашы войскі (3-га Беларускага фронту. — Б.К.), развіваючы наступленне на Земландскім паўвостраве, авалодалі горадам Фішхаузен. Гэта вялікі порт са зручнай гаванню, што служыў месцам стаянкі для караблёў праціўніка ў заліве Фрышэс-Хафф. Ён з’яўляўся галоўнай базай, праз якую забяспечвалася ўся земландская групоўка фашыстаў. Канешне, мы наступалі ў цяжкіх умовах на мясцовасці. Подступы да горада з усходу і поўдня прыкрыты ляснымі масівамі, тут шмат балоцістых участкаў. На ўсход ад горада працякае дзве ракі. Дарогі ж на Фішхаузен перасякаюць рад ірыгацыйных каналаў, таму немцы пабудавалі на подступах да горада моцнае абарончае збудаванне і сцягнулі сюды шмат артылерыі, танкаў, самаходных гармат. Усе дарогі вораг шчыльна замінаваў, а сам горад падрыхтаваў да вулічных баёў аж да ўзвядзення моцных барыкад.

Так, немцы абаранялі Фішхаузен з адчайнай упартасцю, карыстаючыся артылерыйскім і мінамётным агнём. Але мы ішлі наперад, адшукваючы найбольш слабыя месцы абароны праціўніка. І мы, артылерысты, самаходнікі і пехацінцы, нанеслі нечаканы для гітлераўцаў удар з боку балота. Знішчаючы асобныя варожыя заслоны, мы імкліва рухаліся ўздоўж Кенігсбергскага адваднага канала і выйшлі да бухты Фішхаузенер Вік. Неўзабаве сюды ж падаспелі нашы суседзі — артылерысты капітана Вавілава, якія сваім агнём дапамаглі нам замацавацца на важным рубяжы. Гэты манеўр даў нам магчымасць цалкам адрэзаць два шпіталі з сотнямі параненых салдат. А што было потым? Потым мы фарсіравалі раку, зламалі тут абарону праціўніка і выйшлі да пункта Фарген — гэта за 2 км ад Фішхаузена. І — зноў цяжкія баі, у выніку якіх вораг быў адкінуты ў порт Пілау...

Не перадаць, якія патучці я зведваў, калі прыйшла пераможная радасць. Мае сябры-аднапалчане кажуць, што я — чалавек, так бы мовіць, павышанай чулівасці (не чалавек, а “фотаплёнка”), занадта ўражлівы і ўспрымальны — нават да малазначных з’яў у жыцці і прыродзе. Можа, і так. Але што ж тут зрабіць, калі я магу амаль што разрыдацца ад радасці нашай слаўнай Перамогі!

19 красавіка 1945 г. Альтэна. Германія.

У 15.30 выехалі ў заходнім напрамку ў глыбіню Германіі. Мясцовасць — надзвычай маляўнічая. Пясчасныя і субпясчаныя раўніны, якія спрэс зараслі гіганцкімі ляснымі масівамі, у асноўным — хвойнікам. Сустрэкаюцца і ліставыя лясы, і фруктовыя сады. Большасць шашэйных дарог засаджана алеймі. Цудоўна! У 19.00 праходзім г. Зален і трапляем на аўтастраду Брэслаў — Берлін. Паказальнік дарог: “Да Берліна — 180 км”. У 21.30 пераязджаем р. Нейса. Паказальнік дарог —

І.Пушкoў. Аўтапартрэт. 1945 г.

І.Пушкoў. “Партызаны”. 1944 г.

занятай намі прускай зямлі, што аддзяляе нас ад заліва Фрышэс-Хафф. З назіральных пунктаў (асабліва ў добрае надвор’е) выдатна бачна аброслую лесам касу Фрышэ-Нерунг, порт Пілау, дзсяткі катэраў, мотаботаў, самаходных баржаў, танкераў і ўсялякіх малых суднаў і пльптоў, якія загрузаны войскамі і тэхнікай праціўніка і якія пры з’яўленні нашай авіяцыі распаўзаюцца ў розныя бакі. Шмат варожай крыві застаецца ў хвалях заліва Фрышэс-Хафф і Балтыйскага мора.

Сёння быў першы вясновы дзень ва Усходняй Прусіі, калі я пад раніцу пабачыў блакітнае неба, вешчага жаўрука, стракатых матылькоў. Потым карціна хутка змянілася: неба пераўтварылася ў качагарку. Па дарогах цягнуцца адна за адной доўгія калоны вызваленых з палону рускіх, французай, палякаў, італьянцаў, бела-

І.Пушкoў. “Матрос” (рысунак з натуры). 1942 г.

Іван Пушкоў (справа) разам з баявымі сябрамі. 1945 г. «Да Берліна — 101 км». У 24.00 — прыпынак у лесе.

20 красавіка 1945 г. Лес. На за- хад ад Прэшна.

Ідуць упартыя чуткі, што войскі Жукава вядуць баі ў прадмесці Берліна і што нас з саюзнікамі раздзяляюць цяпер усяго толькі 50 км. Вельмі хочацца гэтаму верыць. Пакуль афіцыйнага паведамлення няма, але ёсць усе падставы лічыць, што гэта так. Цяпер яшчэ цяжка вызначыць, у якім напрамку мы будзем дзейнічаць: на берлінскім ці дрэздэнскім. Але дапускаю, што нашу армію кінуць на Дрэздэн. Можа, удацца паглядзець славу Акадэмію мастацтваў? Але больш за ўсё хочацца рассячы Германію і першымі за чатыры гады вайны працягнуць руку нашым саюзнікам. За апошні час амерыканцы навучыліся па-сапраўднаму біць немцаў.

21 красавіка 1945 г. Замерс- дорф. Германія.

Сёння нам, артылерыстам, выпала адказная і ганаровая задача: а 24-й рухаемся ў глыбокі рэйд па вузкім калідоры, які прарабілі напярэдадні танкавыя і мотапяхотныя злучэнні. Гэта пакуль адзіная дарога, што цягнецца да бліжэйшых подступаў да Берліна. Ах, шмат кіламетраў ты прайшоў, Іван, каб аднаму з першых узяць сцяг над сталіцай гітлераўскага рэйха...

25 красавіка 1945 г. Паўднёвая ўкраіна Берліна.

Сёння нашы гвардзейскія часткі (1-ы Украінскі і 1-ы Беларускі франты) у раёне на паўночны захад ад Патсдама скончылі поўнае акружэнне Берліна. 3-і Беларускі фронт ачысціў Земландскі паўвостраў і авалодаў моцнай крэпасцю і портам Пілау. Так, змяняецца сітуацыя. Цяжка нават уявіць сабе лета 1941 і 1942 гадоў, жорсткія бітвы ў перадгор'ях Каўказа, у Крыме, на Волзе, Кубані, Доне — і вось мы на вуліцах Берліна! Гонар і слава табе, савецкі салдат! А нашы байцы 5-й гвардзейскай арміі ўсё ж сустрэліся ў раёне Торгау з часцямі 1-й амерыканскай арміі. Так нам паведамлілі па радыё. Проста здорава!

1 мая 1945 г.

Сёння — адзін з самых шчаслівых дзён! Першага мая сустракаем у сталіцы Германіі. Паўсюдна на ўсіх вуліцах з вокнаў дамоў — сцягі, якія вывесілі жыхары як сімвал перад намі — пераможцамі. Несупынным плынню ідуць калоны палонных і мірных грамадзян многіх краін. Вяртаюцца і грамадзяне-немцы ў свае кватэры. Надзвычай шматнацыянальны ты, Берлін! Каго толькі ні сустрэнеш на тваіх цесных і задымленых вайной вуліцах...

Сёння трэці дзень, як вядзём баі за Берлін. З усвайку горада мы ўжо прабіліся да цэнтра. Зараз я са сваім штабам знаходжусь ў кватэры шведскага пасольства, і ў гонар пераможнага свята вясны п'ём 100-гадовыя віны...

2 мая 1945 г.

Прыкладна а 12-й гадзіне прайшла чутка аб капітуляцыі Берлінскага гарнізона, а крыху пазней —

3 мая 1945 г.

3 цэнтрам Берліна скончана. Сёння мы вялі бой за горад на паўночна-заходняй украіне: вызвалілі буйны заводскі раён. А 17-й гадзіне з чырвонымі сцягамі праехалі па вуліцах Берліна. Некаторыя немцы нават віталі нашы войскі. Паўсюдна вывешаны чырвоныя і белыя сцягі. На вуліцах, бліжэй да цэнтра, ужо ідзе ўборка. Адчыняюцца крамы. Людзі стаяць у чэргах. Дзіўна: на адным прыпынку сталы немец зладзіў для нас цэлы канцэрт. Мы пачаставалі яго вінном. Ён у знак падзякі са словамі «Рот фронт!» і «Гітлер капут!» пусціўся ў скокі!..

4 мая 1945 г.

Начавалі ў лесе на паўднёвай украіне горада. А 8-й гадзіне выехалі на поўдзень. Праехалі знаёмыя мясціны мінулых баёў: Кассен, Любек, Фінстэрвальдэ. На паўднёвым захадзе ад Барута зрабілі прыпынак. Потым едзем у накірунку Дрэздэна, а адтуль (Бог яго ведае, ёсць чуткі) у Чэславакію. Куды б ні ехаць, дзе б ні ваяваць — толькі хутчэй бы скончыць з гэтай доўгай бойкай...

5 мая 1945 г.

Імчым па аўтастрадзе Берлін — Брэслау — Дрэздэн. Дарога занята ў тры рады бясконцай плыняй машын, тэхнікай і людзьмі. Савецкімі людзьмі, якія ўзялі Сцяг Перамогі над Берлінам. Я еду ў трафейнай машыне былога турэцкага паша. Некаторыя хлопцы сумуюць, што так мала даялося пабыць у Берліне. Сёння даядаліся дакладна: едзем вызваліць Прагу...

Далей дзённік абрываецца. Наступныя запісы зроблены ў снежні 1945 г. у мірным Гродне. У гэтым горадзе, на вуліцы Рэйманта, мастак атабарыўся адразу ж пасля Перамогі. Горад Прага быў апошнім пунктам яго баявых дзеянняў. У Гродне Іван Васільевіч стаў адным з галоўных арганізатараў абласной арганізацыі Саюза мастакоў БССР і мастацка-вытворчых майстэрняў мастацкага фонду БССР. Тут ён узяў шлюб з Эміліяй Міхайлаўнай, тут нарадзілася яго дачка (на жаль, ужо нікога з іх няма ў жывых). Тут, у Гродне, нашы сем'і блізка пасябравалі. І да самай сваёй смерці Іван Васільевіч, прыязджаючы ў Мінск, заўсёды спыняўся ў мяне дома. У 1980-м, да святкавання 35-годдзя Перамогі, па маім сцэнары была зроблена тэлеперадача пра героя Айчыннай вайны і таленавітага мастака І.В. Пушкова, які мне вельмі шмат распавядаў пра франтавыя шляхі-дарогі, дзе даялося яму прайсці...

“Пока всё. Будь здорова. Пиши. Митя...”

Дзейнасць Міхаіла Федасеева была цягам усяго жыцця звязана з незвычайным мастацтвам. Ён доўгія гады працаваў мастаком-чарцёжнікам, мастаком-этнографам, мастаком-археологам. Прыгадаў пра яго ў гэтыя майскія дні невыпадкава: яшчэ адной старонкай лёсу Міхаіла Міхайлавіча была Вялікая Айчынная вайна.

Міхаіл Мікітавіч Федасееў нарадзіўся 21 кастрычніка 1912 года ў Мінску ў сям'і работніка чыгункі. Яго дзіцячыя гады праходзілі ў цяжкія часы Першай сусветнай і грамадзянскай войнаў. Пасля былі шасцігадовая школа, прафесійнае вучылішча, спецыяльнасць памочніка машыніста... Як і многія хлопцы тых гадоў, ён марыў стаць лётчыкам. Але лёс склаўся па-іншаму, і пасля вучобы ў авіяцыйнай школе М.Федасееў становіцца толькі малодшым авіятэхнікам запаса.

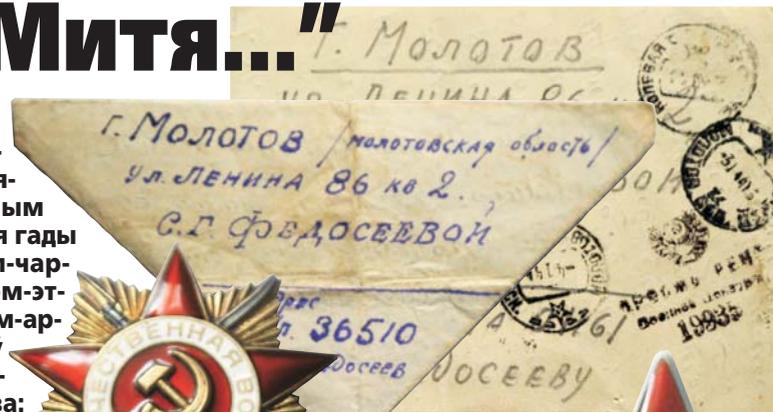
У 1934-м ён прыходзіць у Акадэмію навук. Працуе спачатку мастаком-чарцёжнікам, потым — мастаком-этнографам. Бярэ ўдзел у археалагічных экспедыцыях А.М. Ляўданскага, С.А. Дубінскага, А.Д. Кавалені. Затым, ужо ў пасляваенныя гады, ён надоўга звязва свой лёс з рамонтнай працай археолагаў: працуе ў сектары археалогіі Інстытута гісторыі АН БССР на пасадах малодшага навуковага супрацоўніка і старшага мастака. Амаль да самага выхаду на пенсію ён штогод бярэ ўдзел у паліграфічных даследаваннях помнікаў каменнага веку, старажытных курганоў Беларусі, у раскопках Мінска, Полацка, Брэста, Ваўкавыска і іншых гарадоў Беларусі. Амаль усе навуковыя выданні археолагаў Беларусі, у тым ліку “Нарысы па археалогіі Беларусі”, манаграфіі па раннім жалезным веку і археалогіі гарадоў, праілюстраваны дасведчанай рукой мастака-археолага.

У гэтых радках — некалькі слоў пра жыццё Міхаіла Федасеева. Але сёння хочацца прыгадаць іншы яго перыяд. 1941 год. Пачатак вайны. Эвакуацыя на Урал. У 1942 годзе Міхаіл Мікітавіч быў мабілізаваны і дасланы на трохмесячныя курсы пяхотных камандзіраў. Па заканчэнні вучобы ён выпраўлены ў Маскву і адтуль — на фронт. Яму даялося паваяваць на Заходнім, Бранскім, 2-м Прыбалтыйскім, 2-м і 3-м Беларускім франтах. Быў камандзірам кулямётнага ўзвода, камандзірам роты. Раненне, шпіталь, фронт, раненне... І так — чатыры разы.

Надзвычай каштоўным з'яўляецца архіў сям'і Федасеевых, асабліва — лісты з фронту да маці, асобна датаваныя 1943-м годам. Адзін з іх — зусім невялікі, з далонь, у некалькі радкоў, напісаных на скорую руку, простым алоўкам: “Здравствуй, мама! В настоящее время нахожусь за Невелем. Гоним проклятого фрица. Скоро уж его прогоним с нашей земли. Не скучай. Одет тепло. Зима у нас пока что еще слабая. Снег есть, но морозов еще нет. Пока всё. Будь здорова. Пиши. Митя”.

М.Федасееў (першы злева) з франтавымі сябрамі. 1943 г.

Узнагароды малодшага лейтнанта М.Федасеева.

Другі ліст — трохкутнік, з бакавымі гранямі 15 х 15 см, аб'ёмны, эмацыйны: “Мама, я тебе раньшэ не пісал о том чувстве, которое переживаешь при освобождении какого-нибудь населенного пункта. Представь себе сгоревшую или горящую деревню, совершенно пустую. Потому что немцы абсолютно все сжигают и взрывают так, что остается мертвая пустыня. Очень жуткая картина. Люди роют себе землянки и живут в них. Это лето.

А зимой спят на снегу и замерзают в нем. И вот встречаешь бегущих к нам со слезами на глазах женщин с детьми, стариков... Я первый раз не стыдился сам себя, плакал, видя этих бегущих...”

Запісаная кніжка, памерам у кішэнь гімнасцёркі: зашмальцованая вокладка, пажоўкля лісты... У ёй, усё тым жа простым алоўкам, — тэксты франтавых песень: “Бьетса в тесной печурке огонь, на поленьях смола, как слеза...”

Фотаздымкі таго часу: Міхаіл Мікітавіч у форме, пагоны афіцэра. Гэта, хутчэй за ўсё, ужо 1943-і год. А вось накіды тэксту, зробленыя гадоў дваццаць пяць таму: ці то для выступлення, што вельмі рэдка ён рабіў, ці то для газеты, магчыма, акадэмічнай. Назва: “Дарогі, на якія забыцця нельга”.

Вытрымкі з гэтых запісаў: “Потом были бои на территории Польши. В это время я уже командовал ротой истребителей танков. Однажды враг бросил в контратаку

подразделение, усиленное танками. Бойцы нашей роты не дрогнули. Меткими выстрелами противотанковых ружей они уничтожили 6 танков, а ружейно-пулеметным огнем бойцы отразили два яростных натиска гитлеровцев, а затем вместе с пехотинцами пошли в атаку и захватили очень важный в стратегическом отношении населенный пункт. “Молодцы, товарищи, — сказал нам тогда комбат, — представляю вас к правительственной награде...” Не о наградах мы думали тогда: добыть бы фашизм! С этой мыслью и шли мы в бой. Родина высоко оценила мой скромный вклад в войну: меня наградили орденом Александра Невского...”

А яшчэ былі ордэны Чырвонай Зоркі, Айчыннай вайны, а таксама — медаль “За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941 — 1945 гг.”. Вяваў М.Федасееў на Забайкальскім фронце... Пасля — Чыта, запасны афіцэрскі полк, раненні. Студзень 1946 года — дэмабілізацыя.

І толькі з сакавіка 1946 года вяртанне да любімай справы — працы ў Акадэміі навук БССР.

Леанід КАЛЯДЗІНСкі,
кандыдат гістарычных
наук, археолаг
Фота Уладзіміра СІЗА

Самадастатковасць адзела культуры: 65-годдзе Вялікай Перамогі

Пад час Вялікай Айчыннай Кіраўшчыны, як вядома, стала партызанскім краем. Дзейнічала тут 14 партызанскіх фарміраванняў. Нескаронасць раёна, мірныя жыхары якога ўсяляк падтрымлівалі народных мсціўцаў, выклікала хвалю жорсткіх фашысцкіх рэпрэсій. 15 чэрвеня 1942 года ў вёсцы Боркі карнікі спалілі жывымі і расстралялі 1800 мірных насельнікаў. Кожная пядзя зямлі Кіраўшчыны паліта крывёю...

Раён стаў вольным 28 чэрвеня 1944 года. А пераканаўчым напамінам пра ваеннае ліхалецце на кіраўскай зямлі засталіся 76 вайсковых пахаванняў, догляд за якімі сёння вядуць мясцовыя Саветы сумесна з аддзелам культуры. У Борках жа насупраць помніка, узведзенага ў 1958-м, пяць гадоў таму з'явілася капліца; у 2006-м пабудавана Сцяна Плачу з пазнакай паселішчаў Магілёўскай вобласці, што разам з насельніцтвам былі знішчаны фашысцкімі катамі; у 2009-м паўстаў помнік перапахаваным ахвярам трагедыі ў Борках. Усе гэтыя аб'екты і сталі будучым мемарыяльным комплексам абласнога значэння. Ініцыятарам яго стварэння і адным з аўтарам вонкавага афармлення стаў адзел культуры Кіраўскага райвыканкама. Больш за тое: мемарыял — гэта пункт адліку для сістэмнага наладжвання "культаддзелаўскіх" Урокаў Памяці, для правядзення яркіх мерапрыемстваў, аналагаў якім па крэатыўнасці асабіста я і не прыгадаю...

Звон смутку над вёскай.

ным, хтосьці схаваўся ў возеры і дыхаў дзень праз чарацінку... Некалькі дзён карнікі не здымалі ачаплення: не давалі жыхарам з навакольных пасёлкаў пахаваць прах родзічаў і сваякоў. Пахаванні гэтыя адбыліся толькі праз час і былі, натуральна, нелегальнымі, бо караліся фашыстамі надзвычай жорстка: барэцкія (Жыхары Борак па-мясцоваму. — Я.Р.) і пасля смерці заставаліся для фашыстаў-вылюдкаў небяспечнымі ворагамі. Так і з'явіліся ў тутэйшых вясковых гародчыках могілкі, над якімі пасля вызвалення раёна паўсталі крыжы. Прах забітых быў перанесены ў агульнае пахаванне, ля якога і створаны мемарыял, а крыжы на вясковых падворках засталіся. Боркі пасля вайны засялілі вяскоўцы з іншых паселішчаў Кіраўшчыны, ды крыжы ў садах і гарадах сведчаць людзі не захацелі страціць повязь з Памяццю...

За савецкім часам тут узнік помнік: выява партызана і дзяўчыны, што ўскла-

...А зямля тут — святая,

або Урокі патрыятызму па-кіраўску

Мемарыяльны комплекс у Борках.

Як "узвод" адзела па раёне ішоў

Кіраўскі раён мае адзнаку тапанімічнай, так бы мовіць, незвычайнасці. Утвораны ён быў у 1935 годзе пасля трагічнай смерці першага сакратара Ленінградскага гар- і абкама камуністычнай партыі Сяргея Кірава. У гонар яго, натуральна, і названы. У кіраўніцтва самага маладога па тым часе раёна Магілёўшчыны і памкненні былі досыць амбіцыйныя: усталяваць нармальнае жыццё на колішніх забалочаных землях, размешчаных сярод бясконых лясных масіваў. Гэтае жаданне не стаяць на месцы ўласціва і сённяшняму кіраўніцтву рэгіёна. Безумоўна, перш-наперш хачу распавесці пра культурны складнік крэатыўнага руху наперад.

Начальнік адзела культуры Кіраўскага райвыканкама Тамара Галубоўская прапанавала летась кіраўніку Кіраўшчыны Уладзіміру Піскіжаву адзначыць 65-годдзе вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў нестандартна: стварыць з культработнікаў творчы "узвод", яго сіламі паўтарыць шлях савецкіх воінаў-вызваліцеляў з усходу раёна на захад, спыняючыся з тэатралізацыямі, канцэртамі і мітынгамі ў кожнай вёсцы, дзе ішлі жорсткія баі. З такім крэатывам старшыня райвыканкама не мог не пагадзіцца. Больш за тое: прапанавана ў прадпрыемствам і арганізацыям рэгіёна забяспечыць адзел культуры пятнаццацю бартавымі аўтамашынамі, у кузавах якіх і ладзіліся тэатралізацыі паводле рэальных падзей 65-гадовай даўніны. Та-

кім чынам, патрыятычная акцыя не каштавала аддзелу ні рубля.

Да "узводу" работнікаў культуры далучыўся "узвод" спартсменаў, якія паўтарылі "маршрут вызвалення" на веласіпэдах. Рэалізацыя праекта распачалася ў Залітобічах — вёсцы на ўсходняй мяжы раёна, размешчанай на ўзгорыстым узбярэжжы Друці, дзе вяліся асабліва кровапалітныя баі. Затым былі вёскі Падсёлы, Заліцінне, Чыгрынка, Баравіца, Мышкавічы (з апошняй родам Кірыла Арлоўскі — адзін з кіраўнікоў партызанскага руху на Беларусі, старшыня знакамітага калгаса "Рассвет", які носіць яго імя)...

У кожнай вёсцы культработнікі ў тагачасных гімнасцёрках выступалі перад людзьмі, многія з якіх і сёння з болей прыгадваюць жах акупацыі і доўгачаканае шчасце вызвалення... Узрушанасці вясцоўцаў не было мяжы. А завяршыўся праект у Любонічах — заходнім пункце Кіраўшчыны паблізу ад Бярэзіны. Цягам гэтай незвычайнай акцыі, што доўжылася тры дні, культработнікі сабралі подпісы пад Антываенным зваротам да нашчадкаў. Гільза-капсула з гэтым зваротам была ўрачыста захавана ў Кіраўску ля гарматы,

усталяванай на пастаменце ў гонар 60-годдзя вызвалення раёна ад фашысцкай навалы... Хто пасля гэтага скажа, што работа адзела культуры — незаўважная? Проста, варта не губляць умення здзіўляць шчырасцю ды неабыхаваасцю. У гэтым, па-мойму, — і якасць культасветы, і невывяржанае вытокі яе крэатыву.

Наведаць Боркі

Калі засмягла душа, калі ўзніклі праблемы з пошукам жыццёвага сэнсу — наведайце Боркі. Прынамсі, менавіта там ясна ўсведамляеш, для чаго табе жыццё дадзена і як ім належыць распарадзіцца...

Борак не стала 15 чэрвеня 1942 года. Зранку карнікі ўзялі вёску ў трайнае кальцо. Спачатку сагналі мясцовых паліцаў з сем'ямі і сваякамі ў школу-дзесцігодку і спалілі жывымі "за сувязь з партызанамі". Потым пайшлі па хатах: закідвалі вясцоўцаў гарматамі, забівалі з аўтаматаў і кулямётаў... Старых, кабет, дзяцей — усіх. Выжылі адзінкі: хтосьці пасвіў коней у нач-

дае на могілкі кветкі. Адзел культуры вырашыў, што ў Борках павінен паўстаць мемарыял. Ідэя знайшла падтрымку не толькі ў раённых, але і ў абласных улад. Спачатку ўзялі капліцу (цяперашні ўпрыгожанні зрабіў тут па ініцыятыве адзела культуры мясцовы разьбяр па дрэве Сяргей Іваніцкі). Потым з'явілася Сцяна Плачу з найменшымі вёсак, знішчанымі ў вобласці пад час апошняй вайны, і стылізаванымі званіцамі — плёнам працы абласных архітэктараў. А пасля канчатковага перапахавання праху забітых з асобных могілак, раскінутых па падворках, у могілкі брацкія з'явіўся тут і помнік-крыж, аўтарам якога стаў выкладчык выяўленчага мастацтва Мышкавіцкай дзіцячай школы мастацтваў Аляксандр Гацко. На ўзвядзенне мемарыяла і добраўпарадкаванне прылеглай тэрыторыі выкарыстана каля 40 мільёнаў рублёў: палова сродкаў — з раённага бюджэту, палова — з абласнога.

Вёска-музей...

Калі гутарыць з сённяшнімі барэцкімі, да вуліцы пад назвай "Новая" (менавіта на пачатку яе і месціцца мемарыял) пад'ехаў аўтобус: пад вясенні дожджык высыпала жменя школьні-

Сведка трагедыі ўспамінае

"Каб той жах не паўтарыўся!"

Васьмідзесцігадовая **Марыя Васільеўна Шпакоўская** пад час трагедыі ў Борках жыла непдалёк — у пасёлку Кабылянка. Памятае, а таму пры любой нагодзе выступае на дапамогу загадчыку Боркаўскага клуба-музея ў якасці "пазаштатнага гіда", бо менавіта ў Борках цяпер і жыве. Вось што яна згадала пра 15 чэрвеня 1942 года:

— Падняліся зранку, а на тым канцы (у Борках. — Я.Р.) — шлоп і шлоп: гэта фрыцы людзей, як аказалася, забівалі... таварыш мой (разам у школу хадзілі), прыбег да нас у пасёлак, сам паранены: "Уцякайце: усіх б'юць!" А я недарослівая была, але браціка на плечы — і ўцякаць. Толькі да лесу падбеглі, а з боку Скачка — немцы. Мы ў лесе і схаваліся, але ж за пасёлкам назіраем. Фрыцы рупары паставілі: маўляў, не ўцякайце — жывымі застанецеся. Хто ж іх слухаў! Яны ж спачатку Боркі спалілі, а неўзабаве і Кабылянку... Потым толькі трупы і находжвалі...

Праз колькі дзён разам з хлопцамі і дзяўчатамі ў Боркі прыйшлі: не верылася, што ўсіх забілі. Пабачылі: спрэс вогнішча, а ля былой школы — забітыя, пагарэлыя. Жах! Мы з братам потым Гітлера ляпілі ды каменнем яго закідвалі... Каб той жах не паўтарыўся.

На здымку: **Марыя Васільеўна Шпакоўская.**

Цытата

"15 чэрвеня 1942 года карнікі анфюрэра СС Оскара Пауля Дзірлевангера забілі і спалілі жыхароў беларускай вёскі Боркі Кіраўскага раёна Магілёўскай вобласці. Акрамя гэтай вёскі, спецбatalьён Дзірлевангера (адзін з многіх, што дзейнічалі на тэрыторыі Беларусі) знішчыў яшчэ каля двухсот вёсак — больш за сто дваццаць тысяч чалавек. У ліку іншых вёсак — і Хатынь".

Алесь Адамовіч "Карнікі"

каў-пачаткоўцаў, разам з імі — начальнік раёнага Цэнтра пазашкольнай, турыстычна-экскурсійнай і фізкультурна-аздраўленчай работы Павел Маркевіч. Аказалася, што школьнія і іншыя арганізаваныя экскурсіі ў Боркі трапляюць згодна з турыстычным ваўчарам, якім валодае Цэнтр. Летась тут пабывала некалькі соцень чалавек. Экскурсіі вядзе прафесійны гід — загадчык мясцовага клуба-музея Інеса Пуранкова, якая і распавяла мне пра жудасную гісторыю Борака, а ёй у свой час “мае-свае” (Сваякі па-мясцоваму. — Я.Р.) расказалі.

У Боркаўскім сельскім клубе-музеі (стаіць ён, да слова, ля чаротавага возера, што некаторых ад карнікаў схавала) сабраны самотны летапіс Борака, закумулявана Памяць аб трагічным дні 15 чэрвеня, якая папярэджвае, нагадвае, выходзіць. Экскурсанты пасля наведвання слухаюць Інесу Леанідаўну, сядзяць на прыазёрных лавачках, прыслухоўваюцца да сябе. Дарчы, кожны з вяскоўцаў — пазаштатны “гід” ад клуба-музея. Калі няма ў цябе турваўчара, калі трапіў ты сюды “неарганізавана”, усё роўна усё пакажуць і пра усё распавядуць: пра возера, пра дзесяцігодку, на падмурку якой цяпер —

Удзельнік Вялікай Айчыннай успамінае

“Гармата на пастаменце — мая”

Іван Аляксандравіч Корзун пасля вайны шмат гадоў працаваў у сферы культуры Кіраўскага раёна: быў кінамеханікам, узначальваў мясцовы кінатэатр. Ён і цяпер часты госць у адзеле культуры райвыканкама: выступае перад моладдзю, дзеліцца культурасветным досведам... А згадаў Іван Аляксандравіч пра вайну вось што.

— На фронт з Кіраўска трапіў у 17 гадоў. Спачатку ў Кіраве на артылерыста вучыўся. З Кіраўска — у Кіраў, бывае ж такое... Быў камандзірам гарматы, гэткай жа, якая ў Кіраўску на пастаменце стаіць. Мая гармата... Ваяваў на 1-м Беларускам, у Ракасоўскага, у Польшчы. Баі ў 1944-м былі жорсткія. Аднойчы на нас 15 “тыграў” выскачыла — давялося без прыцэльвання, прамой наводкай біць. Прарвацца не далі, бо гармата вельмі добрая. Асабіста мой разлік тры танкі са строю вывёў... Страшна было напачатку, потым уцягнуўся. Дый сябры падтрымлівалі: узбекі, кіргізы, казахі, якуты... Усіх вайна паядала. У адным з баёў такая мясарубка была — жах: мяне лёгка параніла, а таварышу руку адарвала... А потым — Японія. Раптоўна знялі нас і — на Квантунскую дывізію, на смяротнікаў. Але і з імі справіліся... Вярнуўся з фронту ў Кіраўск — у культуры пачаў працаваць, нават і не адпачыў пасля вайны. Так 36 гадоў і адпрацаваў.

На здымку: Іван Аляксандравіч Корзун.

Удзельнік Вялікай Айчыннай успамінае

“Медаль “За адвагу” — за вызваленне Мінска

Васілю Антонавічу Буславу — 87 гадоў. Ён на Магілёўшчыне пад час вайны партызаніў. Пасля стаў настаўнікам гісторыі, пазнаёміўся з калегай — настаўніцай беларускай мовы Валянцінай Іванаўнай, пабраўся з ёю шлюбам. Так і жывуць у шчасці, час ад часу наведваюць клуб “Бадзёрасць”, што дзейнічае пры Кіраўскім РДК: ён — няблага грае на баяне, яна — цудоўна спявае. Але на Вялікую Айчынную Васіль Антонавіч не забываецца:

— Сам я з Бабруйскага раёна... Вайна пачалася. Неўзабаве фашысты Бабруйск акупіравалі. Жыў пад акупацыяй. Але ж камсамольцам быў. Білет схаваў, пачаў нашых палонных, што лес валілі, падкармліваць, а потым з партызанамі кантакты знайшоў. Палонных пасля ўцякаў у партызанскі атрад перапраўляў. А калі за мною фашысты пачалі цікаваць, і сам у лес пайшоў... У 1943 годзе гэта было... Атрад партызанскі прыналежаў 247-у асобнаму палку, што дыслацыраваліся на тэрыторыі Клічаўскага раёна. Там цяпер — комплекс мемарыяльны, турыстаў возыць... Фашыстаў забіваў — цяжка падлічыць, колькі, бо быў камандзірам мінамётнага аддзялення, надаралася і падрыўніком ваяваць на чыгуны... Усялякае было. Аднойчы ўзімку далі заданне перадаць у Панюшкавічы, дзе Дунін-Марцінкевіч нарадзіўся, важныя даныя. Пайшоў. Пісталет пад ватуўкай, аўтамат не ўзяў... І раптам у лесе — фашыст на кані. А снег вялікі, збочыць — ніяк. Я хутчэй лозак наламаў: маўляў, па слянскай справе ў лесе, а ў самога валасы пад шапкай дыбарам. Я яму “Гутэн таг” і ён мне гэтае ж у адказ — так і размінуліся. А медаль “За адвагу” я атрымаў за вызваленне Мінска, за жорсткія вучыліны баі ў 1944-м. Потым на Маладзечна пайшлі, Гродна вызвалілі, ваявалі ў Польшчы. Там мяне і параніла...

На здымку: Васіль Антонавіч і Валянціна Іванаўна Буславы.

жылая хата, пра крыжы на гародчыках... Сведак жahlівых падзей няма, а Памяць — жыве...

Каб пазнаёміцца з адмысловай гісторыяй Кіраўшчыны, спатрэбіцца ці не тыдзень. Пра унікальнасць жыліцкага палацава-паркавага ансамбля “К” пісала неаднаразова. У вёсцы Чыгірынка ў 1921 годзе селянін Мікіта Мінчукоў выратаваў увесну мост ад ледаходу і быў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга пад нумарам адзін. Пра Мышкавічы і Арлоўскага я ўжо згадаў. А ёсць яшчэ на Кіраўшчыне маляўнічае вадасховішча ля мясцовай ГРЭС. Ёсць Боркі з вечно жывой Памяцю. А ўсё разам — раённы турыстычны маршрут, дзейсны, цікавы і надта карысны ў матэрыяльным плане для мясцовага аддзела культуры. Можна было б прывесці тут у якасці доказу шматлікія лічбы грашовых дывідэндаў. Але гэта, неаспрэчна, фактура для іншага артыкула. Бо не пра грошы я цяпер, а — пра душу.

Фільм пра пераможцаў і дэфіле мод... 1940-х

Менавіта пра яе, душу (і ветэрана, і маладога чалавека), думалі ў адзеле культуры, калі рыхтавалі да Дня Вялікай Перамогі дакументальны фільм аб удзельніках, ветэранах і ахвярах Вялікай Айчыннай вайны — урадженцах Кіраўшчыны. Я прагледзеў стужку, запісаную ў DVD-фармаце: шчыра, пераканаўча, даволі прафесійна. Успаміны сведкаў “змікшыраваны” з кадрамі ваеннай кіннахронікі і музычным аўдыёшэрагам. Пытаюся ў начальніка аддзела культуры: “Хто прыдумаў?” Чую ў адказ: “Мы!” А ўрэнчэйнілі ідэю апэратар Максім Мікешын — інжынер па тэхніцы бяспекі аддзела культуры і інтэрв’юер Валянціна Іванаўка — дырэктар ЦБС. Гледачом фільма пад час святаў стане ўвесь раён. Крэатыў? Самы ён!

Кожная бібліятэка, кожная клубная ўстанова Кіраўшчыны падрыхтавалася да Дня Перамогі. Ля ўсіх 76 вайсковых пахаванняў пройдуць урачыстасці. Мы

пабывалі напярэдадні ў вёсцы Баравічы. На мясцовых брацкіх могілках пахаваны вызваліцелі раёна, у тым ліку і экіпаж дальняга бамбардзіроўшчыка 212-й авіячасткі. Астанкі лётчыкаў у свой час знайшлі мясцовыя следыпыты... Дырэктар Баравіцкага СДК Таццяна Клімовіч і бібліятэкар сельскай бібліятэкі Марыя Жураўлёва распавялі пра тое, што ля манумента, усталяванага побач з брацкімі могілкамі, штогод на 9-га мая ладзяцца ўрачыстасці з элементамі тэатралізацыі, і гэта не крэатыў, а — будзень іхняй творчай працы...

Сёння, 8 мая, у Кіраўску, а шостага гадзіне вечара ля фантана гарадскога парку збяруцца тысячы жыхароў раёна. Для ветэранаў і ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, для людзей сярэдняга веку, моладзі і дзяцей аддзел культуры прапапоўвае мерапрыемства “А шостага гадзіне вечара пасля вайны”. Духавы аркестр РДК пад кіраўніцтвам Аляксандра Хадакова будзе выконваць “Рыо-рыту” і іншыя мелодыі, пад якія ў 1940-я знаёміліся на танцах нашы мамы і таты, бабулі і дзядулі. Запланаваны і паказ тагачасных мод. Да нясмелых фарбаў вясны да-

Адзін з крыжоў у гарадах Борака.

лучацца неўтаймоўныя колеры крэпдэшыну і строгія адценні бастону. Ізноў ветэраны не стрымаюць слёз...

* * *

Я не бачыў вайны. Я толькі чуў пра яе ад дзёда, бацькі і дзядзькоў. Яна жыве ўва мне. Перакананы, вайна не пакіне памяць кожнага з нашых дзяцей, і дзяцей іхніх дзяцей... Дакладна, не вайна, а раптоўнае і яснае ўсведамленне таго, з-за чаго і з-за каго яна адбылася або можа адбыцца. Але да разумення гэтага, як думаецца, весці трэба тактоўна, можа, нават шэптам, не абьякавацца — для адпсікі, а даверліва — для доўгага шчаслівага жыцця. Прыкладна гэтак і робяць у Кіраўскім адзеле культуры.

Яўген РАГІН, наш спецыяльны карэспандэнт Мінск — Кіраўскі раён — Мінск Фота аўтара

Рэквіем па каханні

Усё, што мы ведаем пра жанчыну, палягае ў неабсяжнай прасторы слова “міласэрнасць”. Вайна знаходзіцца, здавалася б, па-за межамі жаночай існасці. На фронтах апошняй вайны ваявала звыш мільёна савецкіх жанчын — ад 15 да 30 гадоў. У беларускіх партызанскіх атрадах змагалася звыш 60 тысяч патрыётка. 12 беларусаў сталі Героямі Савецкага Саюза: 3 — за гераізм і мужнасць на фронце, 9 — за ўдзел у партызанскім і падпольным руху.

Страшнае параджэнне вайны — удовіны вёскі, куды не вярнуўся з вайны ніводны мужчына. 97 працэнтаў нявест 1940-х засталіся без жаніхоў-равеснікаў, не сустрэліся са сваім каханнем. Расія дасягнула даваеннай лічбы па колькасці насельніцтва ў 1959-м, Беларусь — толькі ў 1970 годзе...

Усе гэтыя жахлівыя факты і лічбы яшчэ раз агучаны пад час творчага праекта “У Перамогі — жаночае аблічча” Бярэзінскай раённай бібліятэкі і грамадскага аб’яднання “Беларускі саюз жанчын”. Праект стартаваў днямі. А яшчэ ў лютым прайшла Дэкада ўшанавання салдацкіх удоў “Вечны агонь — у сэрцы жаночым”. Гэта быў цыкл “хатніх сустрач” з зямлячкамі, якіх пазбавіла жаночага шчасця вайна. Гераіняй “Рэквіема па забітым вайной каханні” стала жыхарка Бярэзіна Ганна Антонаўна Выгоўская. У 20 гадоў дзяўчына стала жонкай, у 24 — афіцэрскай удавой з двума малымі дзецьмі на руках. Вайна забіла мужа, але не здолела забіць каханне. Яно і сёння пануе ў сэрцы 97-гадовай жанчыны...

Гадзіна смутку і памяці “Дзяўчынка ў блакадным Ленінградзе” распавяла пра лёс маладой бярэзінскай жанчыны-маці, якая стала ахвярай ленінградскай блакады разам з малалетнімі дзецьмі. Сумную гісторыю сваёй сям’і прыгадала жыхарка Бярэзіна Клаўдзія Пятроўна Жэшка (у блакаду — Клавачка Хохол, васьмігадовая дзяўчынка).

Сакавіцкі Тыздзень удзячнасці ветэранам “Дзякуй, ветэраны, за свет уратаваны!” прадугледжваў асаблівае ўшанаванне жанчын — удзельніц вайны, якіх у раёне — 20 (у Бярэзіне — 9). У гарадской бібліятэцы адбыліся тэатр маналога “Салдатам я прайшла па той вайне” і экспазіцыя “Ішлі дзяўчаты па вайне”. Вечар-партрэт “Дзяўчына ў салдацкім шынялі” прадставіў кранальныя старонкі даваеннай і ваеннай маладосці трох удзельніц вайны: франтавічкі, медсестры і партызанскай сувязной з Бярэзіна Антаніны Уладзіміраўны Трубка, Таццяны Фамінічны Шык, Марыі Адамаўны Лявіцкай.

Вечарына пад сімвалічнай назвай “На брацкіх магілах не ставяць крыжоў... Давайце крыж паставім на вайне!” — для сям’яў родзічаў тых, хто загінуў у Вялікай Айчыннай, — будзе прымеркавана ў чэрвені да чорнай даты пачатку вайны. Бярэзінскія Гарыні — малыя сёстры Хатыні... Іх трагедыя прайшла праз лёсы жанчын — сведак і ахвяр вогненнай ваеннай былі. Успаміны зямлячак лягуць у аснову вечара-рэквіема “Я з вогненнай вёскі” і Гадзіны смутку “Стаіць у полі замест вёскі толькі помнік”, прысвечанай неадроджанай пасля вайны, спаленай немцамі бярэзінскай вёсцы Уцешына. Вечар адбудзецца напярэдадні 3 ліпеня.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, старшыня раённай арганізацыі ГА “Беларускі саюз жанчын”, супрацоўнік гарадской бібліятэкі Бярэзіна

І вечарыны ўспамінаў...

“Непарушная Вялікая Перамога” — гэтыя словы сталі лейтматывам патрыятычнага выхавання, якое зладжана ў Наваполацкай бібліятэцы імя Якуба Коласа ў сувязі са святкаваннем 65-годдзя Вялікай Перамогі.

Тэма Вялікай Айчыннай вайны займае значнае месца ва ўсіх накірунках бібліятэчнай працы. Выкарыстоўваюцца тут як традыцыйныя, так і наватарскія формы. Аснова ўсіх мерапрыемстваў — краязнаўчая. Амаль уся выдавецкая прадукцыя бібліятэкі тычыцца ваенных падзей на Полаччыне. Падрыхтаваны буклет “І Памяць зноўку прамаўляе...”, дзе сабраны ўспаміны сведак вызвалення Полацка-Лепельскай партызанскай зоны (сённяшні Бабыніцкі сельсавет Полацкага раёна). Выданне суправаджаецца фотаздымкамі помнікаў, мемарыяльных знакаў на месцах масавага знішчэння людзей. Ідэя стварэння буклета падтрымана пісьменнікам Алесем Савіцкім, які ваяваў у тых мясцінах.

Пра помнікі і музеі Наваполацка ў бібліятэцы складзены буклет “Памяць пра Вялікую Айчынную...”, на гэтым матэрыяле створана электронная прэзентацыя “Даніна павагі”. Бібліятэкар Ірына Пісцова падрыхтавала інфармацыйна-бібліяграфічны паказальнік пад назвай “Імена герояў Вялікай Айчыннай вайны ў назваваннях улiц Полацка”. Акрамя таго, памятка-буклеты складзены пра Герояў Савецкага Саюза Таццяну Марыненка, уладжэнку Полаччыны, і Віктара Яроньку (дарэчы, адзінага з узнагароджаных гэтым высокім званнем, хто жыў у Полацку).

На вечарыну “Успамін пра вайну” быў запрошаны наваполацкі ветэран Мікалай Георгіевіч Іваньковіч. З вялікай увагай слухалі ягоны апавед пра баявую маладосць вучні СШ № 4. Выступіла і журналістка Галіна Іванова, аўтар серыі публікацый пра новапалачан — удзельнікаў Вялікай Айчыннай: яна расказала пра герояў сваіх артыкулаў. Бібліятэкар чытальнай залы Вольга Лапкоўская прэзентавала буклет “Памяць со слезамі на глазах” — пра помнікі Вялікай Айчыннай вайны. На вечарыне гучала музыка ваенных часоў, апаведы суправаджаліся кадрамі з ваеннай хронікі.

А на пачатку красавіка ў выставачнай зале бібліятэкі была адкрыта выстаўка карцін Мікалая Рэрыхы пад назвай “Перамога”. У 1942 годзе ён стварае такія карціны, як “Аляксандр Неўскі”, “Паход Ігаравы”, “Перамога”, у 1943-м — “Адзінаборства Мсціслава з Рэдзедзям”, “Партызаны” і іншыя.

Валянціна СОПКАВА, бібліяграф Наваполацкай бібліятэкі імя Якуба Коласа

Намінацыя “Аўтарская песня”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 13 удзельнікаў.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені:

1. **Ірына Кулагіна**, вучаніца гімназіі № 1, г. Лепель Віцебскай вобласці, — за выкананне твора “Купальская” (сл. і муз. І.Кулагінай);

дыпламам II ступені:

1. **Віталь Анжанкоў**, студэнт Беларуска-Расійскага ўніверсітэта, — за выкананне твораў “Гэй, дарогі” (муз. і сл. В.Анжанкова), “Малітва” (муз. і сл. А.Разэмбаума);

2. **Вікторыя Крупянькова**, студэнтка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, — за выкананне твораў “Лізе аднаццаць” (муз. і сл. В.Крупяньковай), “За дахамі места” (муз. Е.Мацкевіч, сл. М.Багдановіча);

3. **Надзея Папкоўская**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, — за выкананне твораў “Серый дождь” (муз. і сл. Н.Папкоўскай), “Снег” (муз. М.Фадзеева, сл. Н.Іонава);

дыпламам III ступені:

1. **Вольга Клімовіч**, псіхолаг універмага “Беларусь”, г. Мінск, — за выкананне твораў “Твоя Атлантида” (муз. В.Клімовіч, сл. С.Цыганчук), “Закрытие” (муз. Я. Мартынава, сл. Н.Іслама);

2. **Аляксей Скрыпнік**, Беларускі саюз музычных дзеячаў, г. Мінск, — за выкананне твораў “Нарисуйте портрет” (муз. і сл. А.Скрыпніка), “Березка” (муз. і сл. А.Скрыпніка);

3. **Дзмітрый Шуканаў**, Мінская вобласць, в/ч 3214, — за выкананне твораў “Исповедь” (муз. і сл. Л.Жывалеўскай), “Помолимся за родителей” (муз. і сл. С.Паўліашвілі).

Намінацыя “Размоўны жанр”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 11 удзельнікаў.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені: не прысуджаўся;**дыпламам II ступені:**

1. **Вольга Грышан**, рэжысёр Сморгонскага метадычнага цэнтру народнай творчасці, Гродзенская вобласць, — за выкананне твора “Хлеб Перамогі” М.Вікулай;

2. **Аляксей Дунчанка**, Беларуска дзяржаўная акадэмія мастацтваў, — за выкананне твора “Средство от запоя” А.П. Чэхава;

3. **Мікалай Зіміч**, Беларуска дзяржаўная акадэмія мастацтваў, — за выкананне твора “Сапсан” А.Купрына;

дыпламам III ступені:

1. **Ганна Паўлава**, студэнтка Беларуска-Расійскага ўніверсітэта, — за выкананне твора “Игра в красавицу” Ю.Якаўлева;

2. **Алена Радзіёнава**, адміністрацыя Цэнтральнага раёна г. Мінска, — за выкананне ўрыўка з твора А. дэ Сент-Экзюперы “Маленький принц”.

Намінацыя “Рэжысура масавых святаў, тэатралізаваных прадстаўленняў, шоу-праграм”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 10 удзельнікаў.

Граматамі за творчы падыход да вырашэння тэмы былі ўзнагароджаны 3 удзельнікі:

1. **Ніна Будкевіч**, метадыст па фальклоры і этнаграфіі Столінскага раённага метадычнага цэнтру, Брэсцкая вобласць, — за сцэнарна-пастаноўчы праект народнага свята “Адвечная ягада журавіна”;

2. **Жанна Мышко**, загадчык аддзела культурна-масавай работы Пінскага гарадскога дома культуры, Брэсцкая вобласць, — за сцэнарна-пастаноўчы праект шоу-праграмы “Мама, стань зоркай”;

3. **Вікторыя Суркова**, кіраўнік тэатральнага гуртка Дзяржаўнага палаца творчасці дзяцей і моладзі, г. Віцебск, — за сцэнарна-пастаноўчы праект аўтарскага спектакля “Казка для Ірландыі, або Пятрабаванне святла”.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені: не прысуджаўся;**дыпламам II ступені:**

1. **Максім Пачубут**, намеснік дэкана факультэта інфармацыйных тэхналогій і кіравання Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі, — за сцэнарна-пастаноўчы праект “Церемония вручения творческих наград FIGA-2009”;

дыпламам III ступені:

1. **Ірына Сільчанка**, кіраўнік тэатральнага гуртка РДК г. Ліды, Гродзенская вобласць, — за сцэнарна-пастаноўчы праект “Прыгоды каля Навагодняй ёлкі, або Прыгоды Машы і Віці ў Інтэрнеце”;

2. **Таццяна Шарстнёва**, выкладчык Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў, — за сцэнарна-пастаноўчы праект тэатралізаванага свята “Свята восені Пакроў святкае родны Магілёў”.

Намінацыя “Эстрадныя спевы”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 21 удзельнік.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені:

1. **Дзяніс Ліс**, выкладчык Віцебскага дзяржаўнага каледжа культуры і мастацтваў (1 тур: 1. “Мама” (муз. В.Галаўко, сл. А.Туравай); 2. “I Don't Want To Miss A Thing” (муз. Diane Warren, сл. Diane Warren); 2 тур: “She's A Lady” (муз. і сл. Tom Jones).

дыпламам II ступені:

1. **Вакальны гурт “Універсум”** Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў у складзе Вольгі Пінчук, Валянціны Бузаноўскай, Таццяны Камаровай, Аляксея Каланды, Аляксандра Маркевіча, Аляксандра Салаўёва, Аляксандры Заха-

Інфармацыя аб выніках правядзення III заключнага этапа Рэспубліканскага конкурсу маладых талентаў “Зорка ўзышла над Беларуссцю” 15 — 17 красавіка 2010 г.

рык (1 тур: 1. “Багіня” (муз і сл. А.Пыталеў, А.Захарык); 2. “It Don't Mean A Thing” (муз. D.Ellington, сл. I.Mills); 2 тур: “Georgia On My Mind” (муз. H.Carmichael, сл. C.Gorell);

2. **Інга Кісялёва**, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў (1 тур: 1. “Mr Paganini” (сл. і муз. Sam Caslow); 2. “Толькі снег” (муз. А.Пухава, сл. Янкі Купалы); 2 тур: “Човен” (муз. А.Панамарова, сл. Ю.Саваша);

дыпламам III ступені:

1. **Арт-квінтэт “Гармонія”** Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў у складзе Сяргея Балаболава, Кацярыны Худзінец, Іны Перуновай, Іллі Краўчучка, Шамілія Мамедава (1 тур: 1. “In The Still Of The Night”, 2. “Michell” (муз. і сл. J.Lennon, P.McCartney); 2 тур: “Тапаліны снег” (сл. А.Макарэвіч, муз. А.Атрашкевіч);

2. **Яўген Вярэніч**, Цэнтр дзіцяча-юнацкай творчасці г. Лунінца (1 тур: 1. “Мроя” (муз. Г.Маркевіча), 2. “Не сходи с ума” (муз. і сл. С.Шурынса); 2 тур: “Падманіце” (муз. Д.Даўгалёва, сл. А.Вавілава).

Намінацыя “Сучасны танец”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 11 калектываў.

Спецыяльнымі граматамі Рэспубліканскага конкурсу ўзнагароджаны:

“За акцёрскае майстэрства” — Вадзім Дубовік, саліст ансамбля “Разныя лица” Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў;

“За высокае выканальніцкае майстэрства” — Кацярына Квіткоўская, салістка праекта “Каста танцююшых” Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў;

“За яркую вобразнасць і арыгінальную харэаграфію нумара” — Аляксандр Натараў, харэограф народнага ансамбля эстрадна-спартыўнага танца “Райз” клуба мікрараёна Валынка г. Брэста за пастаноўку нумара “Перформанс”;

“За арыгінальнае ўвасабленне патрыятычнай тэматыкі” — народны ансамбль “Алеся” Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў за нумар “У войны не женское лицо”.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені:

1. **Ансамбль кафедры харэаграфіі** Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў;

дыпламам II ступені:

1. **Народны ансамбль танца “Алеся”** Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў;

2. **Праект “Каста танцююшых”** Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў;

3. **“Майстэрня эстраднага танца”** Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў;

дыпламам III ступені:

1. **Балет-студыя “Alexis”** Палаца культуры “Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод”, Гомельская вобласць;

Група сучаснага танца “Разныя лица”

Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў.

Намінацыя**“Сацыяльная рэклама”**

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 7 удзельнікаў.

Спецыяльнымі граматамі Рэспубліканскага конкурсу ўзнагароджаны 1 удзельнік:

“За лепшы сцэнарый відэароліка” — Марына Храленка, выкладчык Парахонскай СШ Пінскага раёна Брэсцкай вобласці.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені:

1. **Ігнат Сідорчык**, студэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, практыкант тэлеканала АНТ;

дыпламам II ступені:

1. **Наталля Левая**, кіраўнік гуртка Брэсцкага абласнога цэнтру маладзёжнай творчасці;

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені: не прысуджаўся;**дыпламам II ступені:**

1. **Ганна Радзько**, Брэсцкі гарадскі цэнтр пазашкольнай працы;

2. **Лізавета Міхадзюк**, навучэнка Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў;

3. **Ганна Мельнікава**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

дыпламам III ступені:

1. **Станіслаў Сюзеў**, Брэсцкі гарадскі метадычны цэнтр;

2. **Юрый Мягкі**, Раённы дом рамёстваў Віцебскай вобласці Талачынскага раёна, в. Нарцызыва;

3. **Аляксей Факееў**, навучэнец Мінскага дзяржаўнага прафесійна-тэхнічнага каледжа дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва імя М.А. Кедышкі.

Намінацыя “Жывапіс і графіка”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 17 удзельнікаў.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені

1. **Алеся Скарабагатая**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

дыпламам II ступені:

1. **Вольга Мельнік**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

2. **Павел Карповіч**, выкладчык Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў;

дыпламам III ступені:

1. **Сяргей Місюн**, выкладчык Рэчыцкай ДШМ;

2. **Паліна Корзун**, выкладчык УК “Школа мастацтваў”, г. Мінск

3. **Ганна Конанава**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

Намінацыя “Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 16 удзельнікаў.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені:

1. **Ганна Мядзведзева**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

дыпламам II ступені:

1. **Кацярына Дедзік**, навучэнка Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў;

2. **Дзяніс Іваноў**, навучэнец Гімназіі-каледжа мастацтваў імя І.Ахрэмчыка;

дыпламам III ступені:

1. **Вольга Горлава**, навучэнка Гродзенскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў;

2. **Таццяна Жукоўская**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

3. **Кацярына Марцінкевіч**, навучэнка Гомельскага дзяржаўнага мастацкага вучылішча.

Намінацыя “Скульптура”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 11 удзельнікаў.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені: не прысуджаўся;**дыпламам II ступені:**

1. **Лайме Мірончык**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

2. **Арцём Мядзведзеў**, студэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

дыпламам III ступені:

1. **Антаніна Кумляк**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

2. **Максім Макарэвіч**, навучэнец Мінскага дзяржаўнага мастацкага вучылішча імя Плеваба.

Намінацыя “Фатаграфія”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 21 удзельнік.

Па выніках правядзення намінацыі ўзнагароджаны:

дыпламам I ступені:

1. **Аляксандр Тапчэў**, студэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

дыпламам II ступені:

1. **Мікалай Купрыч**, студэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

2. **Кацярына Мяцельская**, Дом рамёстваў в. Нявельчы Мінскай вобласці;

дыпламам III ступені:

1. **Ганна Нядзелька**, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў;

2. **Сяргей Аўсянік**, фотакарэспандэнт рэдакцыі раённай газеты “Кіравец” Магілёўскай вобласці.

Намінацыя “Дызайн”

За ўдзел у конкурсе ўзнагароджаны граматамі 15 удзельнікаў.

Памятаю, як мая маці, былая салістка Беларускай оперы Дора Захараўна Кроз (сёлета ёй споўнілася б 100 гадоў), з бодем усклікала: “Як хутка ўсё мінула! Засталіся адно ўспаміны”. Але ж вельмі добра, калі ёсць што ўспомніць. Ды ўспаміны пра вайну былі пафарбаваны для маёй маці не толькі ў драматычна-трагічныя тоны. У яе было шмат выступленняў перад вайскоўцамі, было каханне, што таксама асвятляла шлях да Перамогі.

Канцэртная брыгада ў партызанаў.

нечка! Я вельмі рады за цябе. Ужо той факт, што ты выконваеш такія адказы і, на мой погляд, вельмі складаныя партыі, як Віялета ў “Травіцце”, “Джылда” ў “Рыгалета” Дж.Вердзі, Разіна ў “Севільскім цырульніку” Дж.Расіні, гаворыць шмат аб чым”.

А яна паведамляе, што знешне яе жыццё ідзе па-ранейшаму, расказвае пра свае выступленні ў шпіталі для раненых, дзе канцэрт прайшоў з вялікім эмацыйным уздымам.

Ліст у адказ — такі ж трапяткі, усхваляваны. Чавускі з радасцю піша, што атрымаў такі цудоўны, поўны шчырасці і цеплыні аркуш і шкадуе, што ў іх так мала “пісьмовых сустрэч”. У кожнай фразе ліставання — быццам крокі насустрач адно аднаму: “Дарагі мой, мілы, пяшчотны сябра! Я хачу, каб ты ведала, што для майго вуха, для майго сэрца, калі хочаш ведаць — для майго сумлення слова “мама”, увесь змест гэтага слова гучыць як самае дарагое, як нешта ўзвышанае і немаверна каштоўнае, што складае сутнасць”, — піша ён. І дадае, што не меў бы права паважаць сябе, калі пакахаў бы жанчыну, якая магла б забыцца на плод свайго сэрца, свайго кахання — дзіця. Мая маці расчуліла яго сваім аповедам пра чарнавокую дачушку. А вось яму гаварыць пра сваіх сыноў было вельмі цяжка...

Як чалавек творчы ён вельмі задаволены, што яго сяброўка захапляецца сваёй прафесіяй — сапраўднай артыстка з найвышэйшымі вакальнымі здольнасцямі. Наогул, абое яны ў той нялёгкай для сваёй краіны час займаліся сваёй прафесіяй: яна выступала перад вайскоўцамі, ён быў галоўным рэдактарам выдання “Раздавім фашысцкую гадзіну!” — папярэдніка сатырычна-гумарыстычнага часопіса “Вожык” (рэдактарам гэтага выдання Міхаіл Чавускі быў у пасляваенны час).

Дора і Міхаіл пражылі разам сорак гадоў. Міхаіл Маркавіч большасць свайго жыцця правёў за пісьмовым сталом. Жаноцкая, мяккая, стрыманая Дора Захараўна пастаралася стварыць яму дома самыя спрыяльныя ўмовы для жыцця і працы. Памёр М.Чавускі ў 1984-м, трохі не дажыўшы да свайго 80-годдзя. Дора Захараўна перажыла яго на трынаццаць гадоў. Апошнія яе словы былі звернуты да мяне: “Я люблю цябе!”. Маці дзякавала мяне за тое, што, нягледзячы на ўсе выпрабаванні, жахі гэта (я цудам пазбегла душагубкі), я ўсё-такі выжыла...

Вера КРОЗ

Усе чакалі, калі ўсталюецца цішыня...

Артысты беларускай канцэртнай брыгады ў гады Вялікай Айчыннай з воінамі Савецкай Арміі. Стаяць: Ісідар Балозін (першы злева), Галіна Цэлава (трэцяя справа), Сямён Дрэчын, Сямён Талкачоў. Сядзяць: Аляксандра Нікалаева, Дора Кроз, Ларыса Александроўская.

Маці ўзгадала, як яны з маім бацькам, былым дырыжорам Беларускага опернага тэатра Навумам Сямёнавічам Балазоўскім, загадзя планавалі, як будучы адпачываць летам 1941-га. Сваю жонку Дору Захараўну Навум Сямёнавіч адправіў у Сочы, у санаторый “Беларусь”. А са мной, тады зусім маленькай, і домработніцай Марыяй Кандрацьеўнай Маскаленка паехаў на дачу пад Мінскам. Тэрмін адпачынку ў санаторыі заканчваўся, маці ўжо паклапацілася пра білет да роднага горада, тым больш, што хутка ў Мінск павінна была прыехаць сястра мужа Вера Балазоўская. Але пачалася вайна...

Яна, вядома, шукала сваіх калег з Беларускага опернага тэатра. Артысты, нарэшце, сустрэліся. Беларускі оперны тэатр пачаў працаваць у горадзе Горкім (цяпер Ніжні Ноўгарад).

Спачатку оперныя і балетныя спектаклі праходзілі пад акампанемент раяля. У ролі “аркестра” бліскуча выступаў таленавіты піяніст Сямён Львовіч Талкачоў. Па ўспамінах маці і ўсіх, хто яго ведаў, яму ўдавалася перадаць на фартэпіяна не толькі ўсю моц аркестравай фактуры, але і тэмбравыя фарбы асобных інструментаў.

Артысты нярэдка выязджалі з канцэртамі на фронт. Разам з Дорай Кроз у адной канцэртнай брыгадзе выступалі спевакі Вера Малькова, Ісідар Балозін.

У маёй маці захаваўся здымак таго часу, на якім мы бачым выступленне гэтага трыо. Часам з артыстамі тэатра оперы і балета выступалі таленавітыя прадстаўнікі размоўнага жанру — той жа Мікалай Шышкін, вядомы ў пасляваенны час.

Выступаць даводзілася не толькі на фронце, але і перад параненымі байцамі ў шпіталях. Нярэдка непадалёк ад імправізаванай сцэны грывелі выстралы, выбухі. Тады канцэрт часова спыняўся, і ўсе чакалі, калі ўсталюецца цішыня. Для вайскоўцаў тыя канцэртныя былі лепшымі лекамі, неслі ўспаміны пра родны дом, сям’ю, родных, блізкіх, каханых. На адным са здымкаў — артысты сядзяць на падводах, у першым радзе — Дора Кроз, Рыта Млодак: яны ехалі з канцэртаў да партызанаў...

Так, у 1942 годзе Дора Кроз выступала перад часцямі дзеючай арміі Заходняга фронту. За ўдзел у складзе канцэртных брыгад, што выступалі і за лініяй фронту, была ўзнагароджана медалямі “За перамогу над Германіяй”.

Яшчэ ішла вайна, а ў глыбокім тыле артысты Беларускага тэатра оперы і балета рыхтавалі прэм’еру оперы Яўгена Цікоцкага пра беларускіх партызанаў — “Алеся” (ці, у далейшых рэдакцыях, “Дзяўчына з Палесся”). Адно з галоўных партый — Марфачкі — развучвала Дора Кроз. І выканала яе адразу пасля вызвалення Мінска ад фашысцкіх захопнікаў. Прэм’ера “Алеся” адбылася ў снежні 1944-га, у ацалелым памяшканні Акруговага Дома афіцэраў. У вобразе Марфачкі, як сцвярджалі відавочцы, артыстка праявіла свае лепшыя якасці — лірычнасць, жаноцкасць, прывабнасць.

У хатнім архіве спявачкі захаваўся здымак: у расійскім горадзе Горкім Кроз выконвае арыю Марфачкі з оперы “Алеся”, а за раялем — сам аўтар, кампазітар Яўген Цікоцкі. У Дзяржаўным музеі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь ёсць вялікі

Дора Кроз у суправаджэнні цымбалістаў С.Навіцкага і Х.Шмелькіна.

Вера Балазоўская так і не змагла даехаць да Мінска: загінула ў Магілёве. Навум Сямёнавіч разам са мной і Марыяй Кандрацьеўнай прыехаў дадому. Але Мінск захапілі фашысты. Дора Захараўна, не трапіўшы ў Беларусь, была вымушана вярнуцца ў Расію. Засталася зусім адна, без даху над галавой. Незнаёмыя ёй людзі падзяліліся вопраткай, прытулілі.

цін, Ларыса Александроўская, згаданы ўжо піяніст Сямён Талкачоў, артысты балета Юлія Хіраска, Тамара Узанава, Сямён Дрэчын (дарэчы, нядаўна споўнілася 95 гадоў з дня яго нараджэння), Аляксандра Нікалаева. Часта Кроз выступала ў суправаджэнні дуэта цымбалістаў — Станіслава Навіцкага і Ханона Шмелькіна, выконвала рускія, беларускія народныя песні, ары з

здымак усіх удзельнікаў першага спектакля оперы Я.Цікоцкага “Алеся”. Сярод выканаўцаў можна ўбачыць артыстку Дору Кроз.

Мой бацька, Навум Сямёнавіч Балазоўскі, трагічна загінуў у Мінску ў самым пачатку вайны. Дора Захараўна на той час было крыху больш за трыццаць. Пра тое, што Донечка (так пяшчотна называлі яе калегі) аўдавала, даведаліся ў калектыве тэатра і шчыра спачувалі ёй.

Абаяльнасць, ветлівасць маёй маці прываблівала многіх. У гэты трагічны час яна пазнаёмілася з журналістам, пісьменнікам Міхаілам Чавускім, які пазней стаў яе другім мужам. Упершыню яны сустрэліся ў беларускім горадзе Нова-Беліца, дзе яна выступала ў клубе: выконвала раманы Рыгора Пукста ў суправаджэнні цымбалаў. З таго часу і да канчатковага вызвалення Беларусі працягвалася іх трапяткая, захапляючая перапіска. Міхаіл Маркавіч паведамляе пра тое, што ў акупіраваным фашыстамі Мінску, у гета, загінулі яго жонка і двое сыноў. Але ён намагаецца не падавацца самоце, застаецца бадзёрым і нават узнімае настрой сваёй сяброўцы: “Усё, што я цяпер раблю, усе мае думкі звязаны з табой. Усё маё сённяшняе і будучае — гэта ты. Ніколі нікому не гаварыў такіх слоў. Мілая мая До-

ПРАВАТОРАЎ Генадзь Панцеляймонавіч

Страта

Беларускае музычнае мастацтва панесла цяжкую страту. 4 мая 2010 года на 82-м годзе жыцця пайшоў з жыцця Генадзь Панцеляймонавіч Праватораў — народны артыст Расіі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Выпускнік маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя П.І. Чайкоўскага па класе фартэпіяна А.Гольденвейзера і па класе оперна-сімфанічнага дырыжыравання К.Кандрашына і А.Гаўка, Генадзь Праватораў з’яўляўся творчай фігурай вялікага маштабу. Тры краіны — Расія, Беларусь і Украіна — лічаць яго адным з самых выдатных прадстаўнікоў нацыянальнага дырыжорскага мастацтва. Ён зрабіў значны ўнёсак у музычную культуру трох славянскіх краін.

Масква, Санкт-Пецярбург, Адэса, Харкаў, Днепрапятроўск, Куйбышаў, Мінск — у гэтых культурных цэнтрах Генадзь Праватораў узначальваў сімфанічныя аркестры або оперныя тэатры. У Мінску ён быў галоўным дырыжорам Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь, сімфанічнага аркестра Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь, Мінскага духовага аркестра “Наміга”. Ён пакінуў пасля сябе найярчэйшыя інтэрпрэтацыі найбуйнейшых твораў сусветнай музычнай класікі, шэдэўраў беларускай музыкі, высока ацэненыя прафесіяналамі і шырокай публікай.

Уклад Майстра ў развіццё нацыянальнай музычнай культуры таксама знайшоў сваё адлюстраванне ў бліскучым шэрагу тэатральных і філарманічных прэм’ер.

Генадзь Праватораў — адзін з найбольш значных і выніковых стваральнікаў нацыянальнай беларускай дырыжорскай школы. З 1986 года ён працаваў у Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Як прафесар кафедры аркестравага дырыжыравання Генадзь Праватораў выхаваў шэраг вучняў і падлядоўнікаў, якія з поспехам развіваюць традыцыі свайго настаўніка ў нашай краіне і за яе межамі.

Светлае імя Генадзя Панцеляймонавіча Праваторава — выдатнага музыканта сучаснасці і цудоўнага чалавека — назаўсёды застанецца ў летапісах беларускага музычнага мастацтва.

ПАТУПЧЫК У.М., ЛАТУШКА П.П., АНІСІМАЎ А.М., ГАРБАР А.В., ГІЛЬДЗЮК Ю.М., ГРЫДЗЮШКА У.П., ДРЫНЕЎСкі М.П., ЕЛІЗАР’ЕЎ В.М., ЯФІМАВА Л.Б., ЗІМОЎСкі А.Л., КАЗІНЕЦ М.А., ЛАМАНОВІЧ Н.І., ЛУЧАНОК І.М., МДЗІВАНІ А.Ю., НІЖНІКАВА Т.М., ПЛАСКІНА В.М., РАШЧУПКІН А.Ф., РЫЛАТКА У.П., СМОЛЬСкі Д.Б.

“Ахтунг! Ахтунг! У паветры — Зялёнкі!”

Палітра неба і зямлі

Памяць лётчыка-франтавіка... Што ў яе застаецца? Дрыжачая зямля, лютая пальба зенітак, роў матораў “месершмітаў” і “хэнкеляў”, перарывісты гул бамбардзіроўшчыкаў з чорна-жоўтымі крыжамі. Але не, не толькі гэта. Яны, ветэраны, памятаюць шмат чаго. Памятаюць, здавалася б, самыя нязначныя дэталі баявой работы і побыту; памятаюць, пра што гутарылі ў хвіліны кароткага адпачынку і пасля паспяховага бою... Памяць іхняя захавала, нібыта зафіксавала на фотаплёнку, асобныя дні, калі мяла завіруха або наступала адліга, чаму цяжка было ўзлятаць з раскідлай узлётна-пасадачнай паласы...

У 70 — 80-я гады мінулага стагоддзя мне даводзілася часта сустракацца з мастаком, былым ваенным лётчыкам-знішчальнікам Міхаілам Зялёнкіным — і на вернісажах, і на мастацка-вытворчым камбінаце Мастацкага фонду БССР, дзе ён працаваў, і на абмеркаваннях выставак (ён ніколі такія мерапрыемствы не прапускаў), і ў розных утульных кутках горада за куфлем “жыгулёўскага”. І заўсёды я здзіўляўся яго унікальнай памяці. Ён расказваў так, быццам усе падзеі, якія звязаны з ім, адбыліся толькі ўчора. Канешне, успаміны пра свае баявыя справы былі яго каньком. Памятаю, як Зялёнкін выразна і наглядна “распавядаў” пра свае паветраныя бітвы: далонямі, кісцямі рук паказваў усялякія маневры, імелманы, віражы, горкі, баявыя развароты...

Зазначу, сярод членаў Саюза мастакоў СССР было толькі двое Герояў Савецкага Саюза: наш Зялёнкін і ўзбекскі жывапісец Самаг Абдулаеў, які атрымаў Залатую Зорку за баі ў Севастопалі.

глядваў фатаграфіі, а потым сказаў: “Ведаеш, пра апошні бой гэтага чалавека — 6 ліпеня 1943-га — я пачуў, калі не памыляюся, у пачатку восені таго ж года, калі наша 4-я Паветраная армія ўваходзіла яшчэ ў склад Паўночна-Каўказскага фронту. І хаця на вайне я прайшоў, здаецца, агонь, ваду і медныя трубы, да гэтага часу не ўяўляю, якім чынам гараўцу ўдалося здзейсніць такі подзвіг. Сам я аднойчы — 31 жніўня 43-га — асабіста збіў адразу тры самалёты ворага, але гэта было вельмі няпроста. Хоць я ведаю выпадкі, калі за адзін вылет нашы знішчальнікі збівалі па 5 — 6 варажых асаў, але не больш...”

Па-другое, на нашай сустрэчы я хацеў падрабязней даведацца, што Зялёнкін адчуваў 24 чэрвеня 1945 года, праходзячы па Краснай плошчы на Парадзе Перамогі? На гэта ён адказаў: “Той дзень мне запомніўся да драбніц. Вельмі ўсхваляваны быў аказаным мне гонарам стаць удзельнікам такога вялікага свята. Я ішоў у складзе параднага зводнага палка (гэта плячэ батальёнаў) 2-га Беларускага фронту, які ўзначаліў генерал-палкоўнік Кузьма Пятровіч Трубнік. Ішоў і думаў: вось, чатыры гады прайшло! Я — жывы! Дайшоў да Перамогі! І гэта — шчасце!.. А наперадзе

Міхаіл Зялёнкін.

пралілі дзеля такога вялікага дня, як Перамогі. Ведаеш, усяго 10 хвілін заняло шэсце нашага палка па Краснай плошчы, але якіх хвілін! Накрапваў неспынны дождж, аднак ён ніякім чынам не мог пагасіць наш усеагульную радасць. А зводны ваенны аркестр? Я такога ніколі не бачыў: тысячы паўтары музыкантаў, не менш! Выконвалі маршы, змяняючы адно аднаго. І раптам аркестр змоўк. Утварылася такая нечаканая паўза, аж дрыжкі пайшлі па целе, і — грывнуў сухі, звонкі, рэзкі дробат барабанаў. З’яўляецца калона — з дзвюма сотнямі нямецкіх сцягоў, якія былі апушчаны да зямлі... Іх, быццам мяцёлкі, цягнуць па спізкай брукаванцы з боку Манежнай плошчы. Параўняўшыся з Маўзалеем, салдаты робяць паварот направа і пад дробат барабанаў кідаюць сцягі на камяні, да падножжа ўрадавай трыбуны, на якой стаяць Вярхоўны галоўнакамандуючы і ягоныя паплечнікі. Але я, нікога акрамя Сталіна, не паспеў разгледзець (маўляў, хто ёсць хто). Зразумела, апладысменты, крыкі: “Ура!”... Маршал Жукаў, які прымаў парад, — на белым кані, маршал Ракасоўскі, што аддае яму рапарт, вялікі ўрачысты прыём у Крамлі ў гонар удзельнікаў парада, тосты за Перамогі...”

Зорчкі — гэта лік збітых Міхаілам Зялёнкіным самалётаў праціўніка. 1944 г.

Ён толькі пытаўся: “Дзе праціўнік?”

З узнагароднага ліста на прысваенне Міхаілу Зялёнкіну звання Героя Савецкага Саюза ад 17 лістапада 1944 года: “Гварды старшы лейтэнант М.М. Зялёнкін у паветраных баях дэманструе невычарпальную энергію і вынослівасць, бяспрыкладную адвагу, мужнасць і героіства. Адчуваючы бязлітасную нянавісць да ворага, нястрымна рвецца ў бой дзеля знішчэння фашысцкіх піратаў з праўленнем знаходлівасці, высокай тактычнай і агнявой падрыхтоўкі, воінскай хітрасці і адважнасці, аддае перавагу наступальнай тактыцы дзеяння, заўсёды нападае першым, не ўлічваючы колькасныя суадносіны сіл. Ён не пытаецца: “Колькі самалётаў праціўніка?”, а кажа: “Дзе праціўнік?” — і, віртуозна валодаючы машынай, імкнецца абрынуцца на яго, змянае і знішчае, заўсёды выходзячы пераможцам...”

Узнагародны ліст на прадстаўленні камандзіра 156-га знішчальнага авіяпалка, Героя Савецкага Саюза гварды маёра Далгушына падпісалі камандуючы 2-м Беларускам фронтам генерал арміі Георгій Захараў і член Ваеннага Савета фронту генерал-лейтэнант Мікіта Субоцін.

Міхаіл Міхайлавіч Зялёнкін. Наш зямляк. Воін. Патрыёт. Мастак. У павет-

раных баях асабіста збіў 28 самалётаў праціўніка і 4 — у групе, у тым ліку 6 бамбардзіроўшчыкаў, 22 знішчальнікі, адзін аэрастат-карэкціроўшчык. А ўсяго ажыццявіў 724 баявыя вылеты.

Напярэдадні святкавання 45-й гадавіны Перамогі я сустрэўся з Міхаілам Міхайлавічам у яго дома на вуліцы Горкага, 74 (мы добра ведалі адзін аднаго з часу прыняцця яго ў члены Саюза мастакоў СССР — гэта значыць, з 1965-га). Так здарылася, што гэта была наша апошняя сустрэча: праз год, 14 чэрвеня 1991-га, ён пайшоў з жыцця...

Парад Перамогі запомніў да драбніц

Тады, у перадсвяточны дзень 9 мая 1990 года, у мяне былі дзве канкрэтныя падставы для гэтай сяброўскай сустрэчы. Па-першае, я падарыў Зялёнкіну кнігу “У паядынках на вышыні” (аўтары — Барыс Крэпак і Людміла Крушынская) — пра жыццё і бессмяротны подзвіг нашага земляка, лётчыка-знішчальніка Аляксандра Гараўца, што на Курскай дузе ў адным паветраным баі збіў 9 фашысцкіх бамбардзіроўшчыкаў. Кніга гэтая тыражом у 15 тысяч экзэмпляраў выйшла ў свет у выдавецтве “Беларусь” і адразу ж стала бібліяграфічнай рэдасцю.

Міхаіл Міхайлавіч з вялікай цікавасцю доўга перагортваў яе старонкі, раз-

М.Зялёнкін: “Вось так я зрэзаў фашыста над яго аэрадромам”. 1945 г.

ўсіх зводных франтавых палкоў, на спецыяльным аўтамабілі, везлі Сцяг Перамогі...” Я перапыніў Зялёнкіна: “А ведаеш, Міхаіл Міхайлавіч, што дзесяці побач з табой, у складзе зводнага параднага палка 1-га Украінскага фронту, ішлі і сябры-аднапалчане Гараўца: Фёдар Выбадоўскі, Мікалай Манетаў, Барыс Арцюхін, якія мелі на сваім асабістым рахунку па 15 — 16 збітых самалётаў праціўніка...”

“Вельмі цікава, — сказаў Зялёнкін. — Яны ішлі амаль што побач. Але тады, на парады, усе мы адчувалі сябе як адно цэлае, не толькі як браты па зброі, але і па агульнай крыві, якую мы

Ён заўсёды па-асабліваму “танчыў” у паветры...

...Міхаіл Зялёнкін нарадзіўся ў сям’і цесляра ў г.п. Рудзенск Мінскай вобласці 16 верасня 1920 года. У 1935 годзе скончыў 8 класаў, адначасова займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва пры мінскім Палацы піянераў. Паступіў у Віцебскае мастацкае вучылішча, дзе яго педагогамі сталі І.Ахрэмчык і Л.Лейтман. Але, як кажа Міхаіл Міхайлавіч, “...з прычыны дрэннага матэрыяльнага становішча бацькоў і цяжкай хваробы маці быў вымушаны кінуць навучанне, скончыўшы тры курсы ў 1938 годзе...”

Уладкаваўся на працу мастаком на мінскай швейнай фабрыцы “Кастрычнік”, адначасова вучыўся ў гарадскім аэраклубе. А праз год, у жніўні 1939-га, стаў курсантам школы ваенных лётчыкаў у горадзе Батайску, непадалёк ад Растова-на-Доне.

З першых і да апошніх дзён вайны — у дзеючай арміі, на фронце. Двойчы быў цяжка паранены, але гэтыя раны, па словах Зялёнкіна, “хутка загойваліся, як на сабаку”. Першыя паветраныя баі правёў у небе над Масквой, у снежні 1941-га. У маі 1943 года стаў намеснікам камандзіра эскадрылі 156-га авіяпалка 215-й авіядывізіі, а праз год — камандзірам эскадрылі.

1943 год быў для Зялёнкіна самым “урадавым” па збітых самалётах: ва семнаццаці! У складзе 4-й Паветранай арміі 2-га Беларускага фронту (камандуючы — генерал-палкоўнік авіяцыі К.А. Вяршынін) удзельнічаў у наступальнай аперацыі “Баграціён” у накірунку Парыж — Бабруйск — Мінск. Толькі ў небе Беларусі збіў 7 самалётаў праціўніка.

“Ахтунг! Ахтунг! У паветры — Зялёнкін!” — часта гучала ў эфіры на нямецкай мове: да такой ступені лётчыка баяліся ворагі. Яшчэ б! На Ла-5 ён нават збіў гітлераўскага аса Крафта, які пастаянна паляваў на нашы адзінкавыя самалёты і меў на сваім рахунку больш за 40 збітых машын.

“Я зрабіў шэсць вылетаў на разведку аэрадромаў немцаў на трафейным знішчальніку ФВ-190, — распавядае Зялёнкін. — Ціха лётаў, фашысты прыма-лі мяне за свайго...” Але аднойчы не вытрымаў: зрэзаў аднаго нахабніка (ім аказаўся той самы Крафт) над іх жа аэрадромам. Што тут пачалося! “Ахтунг! Ахтунг! Гэта Зялёнкін!” — так яго пазнавалі па асаблівым “пчырку” палёту, па імклівых атаках, па здольнасці тактычна грамадна арганізаваць і правесці паветраны бой. А пасля чарговай перамогі ён заўсёды па-асабліваму “танчыў” у паветры на сваім “лавачніку”. Ён быў не толькі мужным лётчыкам з шырокай натурай, адважным, удалым, па-добраму ганарыстым, незалежным. І гэтая адважнасць часам выходзіла за межы жорсткай вайскавай дысцыпліны, што аднойчы адыграла негатывную ролю, калі яго прадстаўлялі на прысваенне другой “Залатой Зоркі” Героя. Але... У рэшце рэшт, узнагародамі Міхаіл Міхайлавіч і так не быў пакрыўджаны, хоць шкадаванне аб другой, неатрыманай, зорцы героя, відаць, жыло ў яго сэрцы да канца жыцця. А так, акрамя ордэна Леніна і медаля “Залатая Зорка”, ён меў тры ордэны Чырвонага Сцяга, ордэн Суворова 3-й ступені, два ордэны Айчыннай вайны 1-й ступені, ордэн Чырвонай Зоркі і шмат баявых медалёў.

Пасля Перамогі Міхаіл змяніў баявы знішчальнік на пэндзаль, шмат гадоў адпрацаваўшы мастаком-амфарміцелем на Мінскім мастацка-вытворчым камбінаце. У галіне афармлення горада, праектавання інтэр’ераў музеяў, дзяржаўных і грамадскіх будынкаў зрабіў шмат карыснага і прыгожага на прафесійным узроўні.

З жонкай Верай Кузьмінчнай ён пазнаёміўся ў баявым палку яшчэ пад час вайны і адразу ж, як ён узгадваў, “без памяці” закахаўся ў яе на ўсё жыццё. Ад гэтага шлюбу нарадзіліся сын Юрый і дачка Валянціна.

А мы — мастакі і журналісты, усе, хто ведаў Зялёнкіна, гэтага мужа, добрага, кампанейскага чалавека, будзем памятаць яго, будзем ганарыцца яго унікальнымі подзвігамі, якія ён здзяйсняў дзеля нашай Вялікай Перамогі.

Барыс КРЭПАК

“Ніка-45”.

1943-м у партызаны, навыв фатаграфавання ў мяне быў. Іншая справа, што магчымаць праявіць яго надарылася нечаканым чынам.

Толькі фатаграфуй!

— Калі адбылася наступленне на Берлін, я быў на пасадзе намесніка камандзіра ўзвода роты аўтаматчыкаў і разведкі 544-га стралковага палка 152-й стралковай дывізіі ў складзе 1-га Беларускага...

Пытаецца, як удалася захоўваць на вайне мужнасць? На пэўным этапе разумееш, што баяцца няма аніякага сэнсу: загінуць можаш у любую хвіліну. Я ніколі не задумваўся, буду я жыць ці не, таму страху не адчуваў. Колькі ў маім жыцці было прыкладаў, што літаральна хвіліна — і мяне не стала б! Памятаю, ва Усходняй Прусіі пісаў ліст у зямлянцы. Толькі скончыў, адышоў і прылёт, а тут раптам — міна трапляе ў тое самае месца, дзе я хвіліну таму сядзеў! Усё разнесла!..

жанчына вельмі падобная да скульптуры Сяргея Канёнкова “Ніка”, і таму, што яна стала першай вясцункай нашай Перамогі.

Цікава, што праз 40 гадоў мы зноў з ёй сустрэліся. Высветлілася, што завуць яе Ганна Сеніна, і што ў той час яна служыла салдатам-шафёрам узвода сувязі 28-й арміі. Сяброўка жанчыны ўбачыла яе на маім фотаздымку, які я адправіў у музей у Днепрапятроўск: “Ніякая гэта не Ніка! Гэта Ганна Іванаўна Сеніна, я з ёй адпачывала ў Сочы”. А потым і паведаміла адрас “Нікі-45”. Спачатку мы спісаліся з Ганнай Іванаўнай, а потым адбылася і лёсавызначальная сустрэча: праз 40 гадоў, у вёсцы Капцёўка пад Гроднам. Сустрэліся — і праслязіліся...

Што было галоўнае?

— Пасля вайны я вярнуўся ў Горкі. Горад быў разбураны, фонды Горацкай бібліятэкі вывезены ў Германію, сам будынак — узарваны, самы стары вучэбны корпус Акадэміі — спалены... Нас — з 1000 студэнтаў — з вайны вярнулася сотня... Усё неабходна аднаўляць з нуля... 400 грамаў хлеба — наш паёк на

“Хлопцы, Перамога!”

34 фатаграфіі з мая 45-га

Аляксей Багамолаў сёння...

...і ў пераможным 45-м...

Маё першае знаёмства з Аляксеем Міхайлавічам Багамолавым адбылося пад час выстаўкі “3 днём нараджэння, Перамога!” у Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы. У экспазіцыі, зладжанай Беларускай дзяржаўнай архівам кінафотадэкадэнтаў разам з гэтай установай, былі прадстаўлены 34 фотаработы старшага сяржанта Багамолава — 34 расповеды аб вызваленні Берліна, асабістым шляху да Перамогі, зробленыя 24-гадовым салдатам у апошнія дні вайны... Гісторыя гэтых здымкаў папраўдзе ўнікальная. 25 красавіка 1945 года ў цэнтры Берліна савецкія салдаты натрапляюць на разбураную фотакраму. І — вялікая ўдача! — знаходзяць два рабочыя фотаапараты. З гэтай хвіліны намеснік камандзіра ўзвода роты аўтаматчыкаў і разведкі 544-га стралковага палка 152-й стралковай дывізіі, фотааатар Аляксей Багамолаў пачынае захоўваць саму гісторыю.

Нашы салдаты на вуліцах Берліна.

Палонныя немцы ў Берліне.

На адной са сцен калідора ягонаў кватэры — выява відарысаў Масквы. У зале — шматлікія партрэты родных. І ўвесь доўгі падаконнік — у кветках. Я — у гасцях у Аляксея Міхайлавіча Багамолава ў горадзе Горкі. Перада мной — прафесар Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі, заслужаны аграном рэспублікі, вучоны, які вывеў, сярод іншага, ўнікальны гатунак азімага жыта, адзін са “свяцілаў” айчыннай аграноміі. Асяродак нібыта падкрэслівае галоўнае прызванне Аляксея Міхайлавіча, дадаючы да яго партрэта самыя важныя колеры.

— І што ж вас падштурхнула прыехаць да мяне ў такую далечыню? — пытаецца ён.

— Ваша выстаўка, — прызнаюся, — і абаяльнасць вашай асобы, якая адчуваецца ў здымках.

Аляксей Міхайлавіч ўсміхаецца і дастае з шафы першы са сваіх шматлікіх фотаальбомаў.

Фотаапарат з пудраніцы

— Першы раз я нават не ўзяў у рукі фотаапарат, а — зрабіў яго сам. Гэта было прыкладна ў чацвёртым класе. Але трэба пачаць з таго, што ў дзяцінстве я любіў маляваць. Тады мы з сям’ёй жылі ў Маскве, і вучыўся я ў школе на Нікольскай вуліцы. Уяўляецца, дзе гэта? Тое была, напэўна, самая старая школа ў горадзе. З яе вокнаў праз Тэатральную плошчу бачны Вялікі тэатр. І я памятаю, як настаўнік па маляванні ацэньваў нашы дзіцячыя малюнкi, кідаючы на іх адзін

толькі позірк: “Правільна, правільна, правільна... А вось тут — не правільна”. Аказваецца, ён падлічваў, колькі калон у будынку тэатра на малюнку, і калі было не восем, казаў: “Не правільна”.

Дык вось, аднойчы я заўважыў, прыпаякучы малюнку сонечным святлом ад лінзачкі, што нешта падобнае можна стварыць з дапамогай падручных матэрыялаў. Штосьці такое, чым можна здымаць. Я стаў чытаць часопіс “Советское фото” і, канчаткова зразумеўшы механізм дзеяння фотаапарата, нарэшце зрабіў яго. Узяў у матулі пудраніцу, лінзачку ўставіў у накрывку, ззаду прыладзіў станочак для касеты (тады ў нас прадавалі такія пласцінкі 9x12 з касетами) — і ўсё гэта загарнуў у ручнік. Атрымалася незвычайная, але цалкам рабочая камера.

Першы здымак, памятаю, зрабіў у вёсцы, калі мы з братам паехалі да бабулі на канікулы: як пачало змяркацца, мы выйшлі на вуліцу, і я яго сфатаграфавалі. Потым сталі працягваць (прыгадваю той момант да сёння) — на белае пласціне раптам з’яўляецца чорны твар! Нейкі “чорны чалавек”! Потым ужо ўцямілі, што да чаго, замацавалі, надрукавалі...

Пасля фотаапарата з пудраніцы я рабіў і іншыя “мадэлі” — больш дасканалыя. А калі скончыў сёмы клас на “выдатна”, бацька падарыў мне першы савецкі фотаапарат: “Фотакар” — з гармошкай і пласцінкай 9x12. Ім ужо рабіў добрыя здымкі. У 1938 годзе прыехаў у Горкі вучыцца ў Акадэмію, веў гурток фотасправы. Такім чынам, калі пайшоў у

кага і 3-га Украінскага франтоў. Апынуліся неяк ля разбітай фотакрамы — і знайшлі там два цэлыя апараты! Узялі і матэрыялы. Тады я з плёначным фотаапаратам сутыкнуўся ўпершыню — давялося яго асвойваць. Але гэта аказалася не цяжка.

Чаму аддалі фотаапараты менавіта мне? Усе ведалі, што я фатаграфую, тым больш, я насіў у кішэні свае даваенныя здымкі і не саромеўся іх паказаць. Калі тэхніка была знойдзена, мяне тут жа вызвалілі ад усіх абавязкаў — толькі фатаграфуй! Усё разумелі, што гэта — гісторыя...

Плёнку, уявіце сабе, я працягваў пад плашч-палаткай: накрывалі мяне шынялямі, і я там сабе корпаўся. Гэта было такое вялікае шчасце — атрымаць хоць маленькі фотаздымак! Для сваіх аднапалчан я рабіў такія малыя фота — 6x6, бо павелічальніка ў мяне не было. Але тыя былі бязмежна ім рады!

Не можа быць, каб мы не перамаглі!

— Я заўжды любіў і люблю фатаграфаванне людзей... І ў ваенныя часы ў аб’екты таго самага “Альтыфлекса” траплялі збольшага людзі, мае баявыя таварышы. Ведаецца, што яднала нас? На фронце ўсе былі братамі. Часам сустрэнешся з кімсьці і прапа-нуёваеш: “Махнёмся?” А ў адказ чую: “А махнёмся!” А чым “махацца” — гэта ўжо не істотна: можна гадзіннікамі, а можна чымсьці яшчэ. Стасункі паміж людзьмі былі надзвычайныя!

Вядома, баі часам былі вельмі цяжка. Асабліва — ва Усходняй Прусіі. Мы літаральна прапаўзлі па яе зямлі. Выбіць ворага з замацаваных дзотаў было вельмі цяжка. Але выбівалі. І ішлі наперад. У Берліне таксама нас сустракала вельмі моцнае супраціўленне. Але, ведаецца, само ўсведамленне таго, што баі ідуць у сталіцы Германіі, надавала сілы. Не можа быць, каб мы не перамаглі!

У мяне ёсць здымак палонных немцаў: вось яны — ворагі, якія хацелі зававаць увесь свет, а давялося здавацца ў палон у самым сваім цэнтры! Я лічу, што гэтае фота (хоць яно і не вельмі добрае па якасці: там усё ў дыме) — адзін з самых сімвалічных маіх здымкаў. Вось ён — вынік вайны.

“Ніка-45”

— 2 мая, калі ў Берліне яшчэ працягваліся баі, мы атрымалі загад выходзіць на дапамогу паўстанцам Прагі. Трыста кіламетраў прайшлі па шашы Берлін — Дрэздэн: змучаныя, стомленыя... І тут раптам нас абганяе старэнькая “палутарка”. Вадзіцель — сімпатычная жанчына — штосьці крычыць. “Хлопцы, Перамога! Немцы капітулявалі!” — такімі аказаліся яе словы, і я сфатаграфавалі яе ў той момант. Гэта было незабыўнае імгненне — калі наша надзея атрымала крылы. 9 мая, пасля афіцыйнага паведамлення, мы святкавалі перамогу ў Чэхаславакіі...

Я назваў потым гэты здымак “Ніка-45”. І ведаецца, чаму? Таму што гэтая

той дзень. І трэба было вучыцца ды працаваць. Жывыя — вось што галоўнае!

Я і пасля вайны працягваў фатаграфаванне: жыццё Акадэміі, значныя сустрэчы ветэранаў, студэнтаў, сваіх блізкіх... Выкарыстоўваў здымкі для афармлення сваёй дысертацыі. Потым наш вучоны сакратар казаў мне: “Ваша дысертацыя прайшла “на ўра”! Тады мала хто ілюстравалі свае навуковыя работы...

А вось на гэтым фотаздымку — галоўны вынік маёй пасляваеннай працы: карта ралі Беларусі, дзе пазначана, які працэнт пад якую культуру адведзены. Гатунак жыта “Беняконскае”, што мне ўдалося вывесці, займае да 9%. Звычайна гатунак больш за пяць гадоў не існуе. А гэты — выкарыстоўваўся 25 гадоў.

— Сёння мая страць да аграноміі, вядома, не згасла. Я вырошчваю на сваім лясцішчы гладыёлусы. Вы ведаеце, што слова “гладыёлус” паходзіць ад слова “меч”? У старажытныя часы гэтая кветка лічылася сімвалам перамогі. Рымскія легіянеры насілі яе на сваім адзенні як амулет, ды і я лічу гладыёлус сімвалам нашай перамогі.

Колькі гатункаў кветак маю? Каля сотні. Кожны год планую пакінуць толькі 10, а потым становіцца шкада. Прыязджаюць да мяне мае дзеці, унукі ды праўнукі, і я не магу стрымацца, каб не сфатаграфавалі іх побач з гэтымі прыгожымі раслінамі.

Ведаецца, я зараз падзяляюся з вамі цікавай інфармацыяй. Калі вы казалі, што вас завуць Дар’я, я адразу прыгадаў прыгожы сорт гладыёлусаў з такім жа “іменем”, і вырашыў пагадзіцца на інтэрв’ю. І проста не магу ўтрымацца, каб зараз вам гэты сорт не паказаць...

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ,
наш спецыяльны карэспандэнт
Мінск — Горкі — Мінск
Фота аўтара
і Аляксея БАГАМОЛАВА

МУЗЕИ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск,
вул. Леніна, 20.
Тэл.: 227 45 62.

- Мастацтва Беларусі XII — XIX стст.
- Мастацтва Беларусі канца XIX — пач. XXI стст.
- Мастацтва Расіі XVIII — пачатку XX стст.
- Мастацтва краін Усходу XV — XX стст.
- Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
- Экспазіцыя жывапісу, скульптуры, графікі мастакоў 1940-х — 1980-х гг.

Выстаўкі:

- "Слуцкія паясы".
- "Вялікай Перамозе 65 гадоў" (жывапіс, графіка, скульптура).
- "Святыя заступнікі ў праваслаўнай іканавісі XVI — XIX стст."
- "Марк Шагал і мастакі еўрапейскага авангарда".
- "Нармандыя ў жывапісе".

**Рускі жывапіс
XIX — пачатку XX стст."**

МУЗЕИ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск,
вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 227 43 22.

Экспазіцыі:

- "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — пачатку XX стст."
- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "3 крыніцы адвечнай прыгажосці".

Выстаўкі:

- 3 6 — "Прылады пакарання Сярэднявечча"

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**

г. Мінск, вул.
Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

- Пастаянная літаратурна-мемарыяльная экспазіцыя "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Тэатралізаваная экскурсія паводле казак Якуба Коласа.

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**

г. Мінск,
вул. Янкі
Купалы, 4.
Тэл.: 227 78 66.

- Пастаянная экспазіцыя "Жыццё і творчасць Янкі Купалы".
- Выстаўка мастацкіх работ

- "Спадарожнікі дзяцінства".
- "Дарогамі жыцця".
- "Беларускія пісьменнікі XX стагоддзя ў выяўленчым мастацтве".

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

г. Мінск,
пр-т Незалежнасці, 25а.
Тэл.: 226 03 98.

Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя.

Выстаўкі:

- "Халодная зброя. Традыцыі і сучаснасць".
- "Нашчадкі Вялікай Перамогі..."
- "Как молоды мы были... Семейный альбом" (выстаўка юных мастакоў Беларусі і Расіі).

(фотадакументальная
выстаўка).

- "Сучасны маскоўскі габелен".
- Выстаўка І.Айвазоўскага і мастакоў-марыністаў XIX ст.
- "Хваляў шалёных прыбоем".

Экспазіцыі:

- "Культавыя прадметы".
- "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- "Чырвоная гасцеўня".
- "Зала ўрачыстых прыёмаў".
- Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея.

Вежа палаца Румянцавых і Паскевічаў Гісторыка-мемарыяльная экспазіцыя "Уладальнікі Гомельскага

**ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ**

г. Гомель,
вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232) 77 60 60.

- Ваенна-гістарычная экспазіцыя, прысвечаная гісторыі Гомельшчыны.
- Лакальная экспазіцыя ў санітарным вагоне; у партызанскай зямлянцы.
- На тэрыторыі музея працуе пневматычны цір.

Выстаўкі:

- "Айчынная вайна 1812 года".
- "Музей крміналістыкі".
- Ваенная тэхніка на адкрытай пляцоўцы.

ГАЛЕРЭІ *

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск,
вул.
Казлова, 3.
Тэл./факс.: 290 60 10.

- "Фарбы пераможнай вясны" (да 65-годдзя Перамогі).

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
"УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРЫ"**

г. Мінск,
Кастрычніцкая
плошча, 1
(Палац Рэспублікі).
Тэл.: 227 26 12.

- Польска-беларуская выстаўка работ Кшыштафа Рапсы і Аляксея Богустава (жывапіс і графіка).

ГАЛЕРЭЯ ТЫЗЕНГАУЗА

г. Гродна,
пл. Тызенгауза, 4.
Тэл./факс:
(8-0152) 72 27 57.

- Выстаўка работ беларускіх мастакоў.
- Выстаўка жывапісу Ірыны Міклашэвіч "Прыгажосць маёй зямлі".

**КАРШІННАЯ ГАЛЕРЭЯ
Г.ВАШЧАНКІ**

г. Гомель,
вул. Карповіча, 4.
Тэл.:
(8-0232) 77 75 20.

Экспазіцыя:

- "Гаўрыла Харытонавіч Вашчанка".

Выстаўкі:

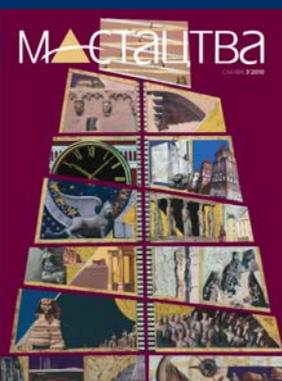
- "Свет архідэй".
- "Кветкі Расіі на вазых пляхаў" (шалі і хусткі з г. Паўлаўскі Пасад)
- "Жылі-былі" (сучасная кніжная ілюстрацыя).
- Выстаўка жывапісу, графікі і скульптуры з фондаў Музея сучаснага выяўленчага мастацтва (Мінск).
- Выстаўка-продаж твораў выяўленчага мастацтва, сувеніраў і тавараў для мастакоў.

УВАГА!

**на газету
"Культура"
Падпісныя
індэксы:**

**індывідуальная
падпіска —
63875,
ведамасная
падпіска —
638752;**

**НА ЧЭРВЕНЬ І НАСТУПНЫЯ
МЕСЯЦЫ 2010 ГОДА!**

Філіялы Нацыянальнага
мастацкага музея РБ:

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."**

г. Мінск,
вул.
Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 227 87 96.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка "Евангельскія і біблейскія сюжэты ў італьянскай гравюры XVIII ст."

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір,
Карэліцкі р-н,
Гродзенская
вобл.
Тэл.: (8-01596) 2 30 35.

- Пастаянная экспазіцыя.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
ў в. Раўбічы**

Спарткомплекс
"Раўбічы",
Мінскі р-н.
Тэл.: 507 44 68.

- Выстаўка "Незвычайнае ў звычайным" Г.Малочнікава.
- "Ваўкавыск стары і новы".

**МУЗЕЙ
В.К. БЯЛЫНЦКАГА-БІРУЛІ
ў г. МАГІЛЁВЕ**

г. Магілёў,
вул. Ленінская, 37.
Тэл.:
(8-0222) 22 48 87.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка "Свет дзяцінства".

("Петрапаўлаўская
крэпасць",
Санкт-Пецярбург).
■ 3 8 — "Водбліскі
ваеннай славы"
(еўрапейская зброя
і вайсковае
абмундзіраванне
XIX — 1-й пал. XX стст.).
■ Да 9 — "Паэт
рэпартажу. Рышард
Капусцінскі".

Дом-музей ІЗ'езда РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.

- Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя ІЗ'езда РСДРП".
- Выстаўка "Вузельчыкі на памяць".

з прыватнай калекцыі
А.Радаева
і з фонду
музея Я.Купалы

"Віленскія вобразы".

- Цыкл музейна-педагагічных заняткаў "Дзядзька Янка, добры дзень!".

**ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ
ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ
ЛІТАРАТУРЫ**

г. Мінск,
вул.
М.Багдановіча, 15.
Тэл.: 334 72 61.

Выстаўкі:

- "Васіль Быкаў. Шлях, вызначаны лёсам".

Выстаўкі праекта
"У пошуках страчанага"
У.Ліхадзедава:

- "Беларусь. Рэха вайны ў памяці пакаленняў".
- "Беларусь на старых паштоўках канца XIX — пачатку XX стст."
- "Мінск: падарожжа ў часе".

**ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ**

г. Гомель,
пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.

Цэнтральная
частка палаца
Выстаўкі:

- "Як Фенікс з попелу і руін..."

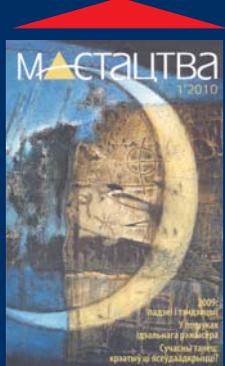
маёнтка Румянцавы
і Паскевічы".

Выстаўкі:

- "Па гарадах і краінах".
- "Святыя мясціны зямлі рускай" (культавыя прадметы і работы Андрэя Панкаўца). Паўночнае крыло палаца

Выстаўкі:

- "Вобраз сучасніцы" (фотаработы Уладзіміра Фаяўцова).
- "Свет звяроў Гомельшчыны".
- Працуе куток жывых экзатычных рэптылій.
- Зімовы сад Свет субтрапічных раслін і жывёл.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
АКАДЭМІЧНЫ
ВЯЛІКІ
ТЭАТР
ОПЕРЫ
І БАЛЕТА
РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, пл. Парыжскай
камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 8 — "Героям Вялікай Перамогі" (святочны канцэрт).
- 11, 12 — "Папялушка" С.Пракоф'ева.
- 13 — "Іяланта" П.Чайкоўскага.
- 14 — "Шчаўкунок" П.Чайкоўскага.

**РЭСПУБЛІКАНСКІ
ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ
ДРАМАТУРГІІ**

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44.

Тэл./факс: 334 60 08.

- 8 — "Дзённік паэта (Інтымы дзённік)" С.Кавалёва.
- 10 — "Адэль" Я.Таганавы.
- 11 — "Містэр Розыгрыш" С.Кандрашова.
- 12 — "Палёты з анёлам" З.Сагалава.
- 12 — "Чорны квадрат" М.Адамчыка і М.Клімковіча.

- 13 — "Хто пакахае мадам?" А.Шурпіна.
- 15 — "Мужчына на мяжы нервовага зрыву" Н.Міюлюаха.
- 15 — "Гісторыя двух сабак" Я.Ковеў (дзіцячы спектакль).

**БЕЛАРУСКІ
ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"**

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 11 — "Дапытлівы слонік" Р.Кіплінга (музычная казка ў 2-х дзеях).
- 13 — "Ладдзя распачы" У.Караткевіча (спектакль для дарослых).
- 14, 15 — "Жыў-быў заяц" М.Шувалава (казка ў 2-х дзеях).
- 16 — "Хлопчык Зорка" А.Уайльда (казка ў 2-х дзеях).

